

Educația media și reziliența informațională: de la analiza comparativă la fundamentarea modelului pedagogic MIDECOD

Angela GLOBA, Ala GASNAȘ

Abstract

The Republic of Moldova faces heightened vulnerability to disinformation, amplified by the bilingual (Romanian–Russian) nature of its information space, the proximity of an active hybrid conflict, and unequal levels of digital competence across generations. A comparative analysis of the normative and institutional frameworks across the five clusters of the Media Literacy Index 2026 reveals that resilience to disinformation depends on the coherence of the legislative, educational, and media ecosystem; the Republic of Moldova, placed in Cluster 4, presents a fragmented and insufficiently coordinated framework. The analysis of educational systems confirms that highly resilient countries integrate media education systemically and preventively, while vulnerable states approach it reactively. Empirical data from three questionnaires administered to a sample of 973 respondents produced distinct informational profiles that form the empirical foundation of the proposed pedagogical model. The article synthesises conclusions regarding: (1) the comparative normative framework; (2) the institutional framework; (3) the role of the educational system; (4) the adopted pedagogical model; (5) didactic strategies and the psychology of age groups; (6) didactic tools, with emphasis on the RealInfo digital system.

Keywords: Media and Information Literacy, critical thinking, pedagogical model, disinformation, intergenerational approach.

Introducere

În ultimele decenii, dezinformarea a devenit una dintre cele mai complexe provocări ale societăților democratice, fiind amplificată de dezvoltarea mediului online, de extinderea rețelelor sociale, de funcționarea platformelor digitale și, mai recent, de utilizarea tehnologiilor bazate pe inteligență artificială. Spre deosebire de perioadele în care informația falsă circula mai lent și putea fi corectată prin mecanisme jurnalistice tradiționale, conținuturile manipulative pot ajunge astăzi rapid la categorii largi de utilizatori, influențând opiniile, comportamentele electorale, deciziile privind sănătatea publică, încrederea în instituții și coeziunea socială.

Combaterea dezinformării în mediul online reprezintă o provocare complexă care necesită o abordare multidimensională, bazată pe corelarea măsurilor legis-

lative, educaționale și tehnologice. Existența unui cadru juridic de reglementare, deși necesară, nu este suficientă pentru consolidarea rezilienței unei societăți în fața dezinformării. Această reziliență depinde, în egală măsură, de capacitatea cetățenilor de a analiza critic informațiile, de gradul de libertate și profesionalism al mass-mediei, precum și de nivelul de încredere interpersonală și de participare civică în spațiul digital.¹

Open Society Institute Sofia a publicat în ianuarie 2026 ediția a 9-a a Media Literacy Index (MLI), subliniind „o schimbare critică în peisajul european, în contextul în care societățile se confruntă cu noi provocări venite din partea inteligenței artificiale generative și cu intensificarea războiului informațional”²

Media Literacy Index 2026 reprezintă un instrument relevant pentru analiza comparativă a rezilienței țărilor la dezinformare. Indexul evaluează 41 de țări europene pe baza a patru indicatori principali: educația - 45%, libertatea mass-mediei - 40%, încrederea interpersonală - 10% și e-participarea - 5%. În funcție de performanțele obținute la acești indicatori, țările sunt grupate în cinci cluster, care reflectă niveluri diferite de vulnerabilitate sau reziliență în fața dezinformării. Această clasificare permite evidențierea diferențelor dintre statele cu reziliență ridicată, precum Danemarca, Finlanda, Irlanda, Norvegia, Estonia, Suedia și Elveția, și statele cu vulnerabilități mai accentuate, inclusiv Republica Moldova.³

În studiul prezentat este reflectată analiza la nivel național și internațional privind combaterea dezinformării online, pe mai multe dimensiuni: conceptuală, legală, instituțională, educațională și de cercetare, care a stat la baza conceptualizării și elaborării Modelului pedagogic integrat de detectare și combatere a dezinformării.

1. Evaluarea comparativă a cadrului normativ privind combaterea dezinformării din perspectiva clusterelor Media Literacy Index

Media Literacy Index nu clasifică statele în funcție de existența unor legi speciale împotriva „știrilor false”, ci în funcție de capacitatea societăților de a rezista la dezinformare. Această precizare este esențială, deoarece reziliența informațională nu poate fi redusă la sancțiuni, blocări de conținut sau intervenții reactive. Ea depinde de un ecosistem mai larg, în care educația, libertatea media, încrederea socială și participarea digitală se susțin reciproc (figura 1).

¹ Angela Globa, Ala Gasnaș, A. Andoni and N. Eni, „Dezinformarea ca fenomen național complex: Perspective societale și informatice”, *Acta et Commentationes, Sciences of Education*, nr. 3 (41) (2025): 44–56, <https://doi.org/10.36120/2587-3636.v41i3.44-56>.

² Open Society Institute - Sofia, „Media Literacy Index 2026: Denmark, Finland, Ireland, and Netherlands Lead European Ranking of Resilience against Disinformation”, 2026. <https://osis.bg/?p=5746&lang=en>.

³ Open Society Institute - Sofia, „The Media Literacy Index 2026: Measuring Vulnerability of Societies to Disinformation”, 2026. <https://osis.bg/wp-content/uploads/2026/01/Media-Literacy-Index-2026.pdf>.

În statele membre ale Uniunii Europene, combaterea dezinformării online nu se bazează, de regulă, pe o lege distinctă dedicată exclusiv fenomenului „fake news”, ci pe un cadru normativ și de politici publice mai amplu. Acesta include reglementări privind funcționarea platformelor digitale, serviciile media, publicitatea politică, protecția minorilor și asigurarea transparenței în spațiul informațional.

În acest ansamblu normativ se regăsesc următoarele componente: Digital Services Act (DSA);⁴ Codul de conduită privind dezinformarea;⁵ Directiva privind serviciile media audiovizuale (AVMSD);⁶ European Media Freedom Act (EMFA);⁷ Planul de acțiune al Uniunii Europene privind combaterea dezinformării, adoptat în 2018 (SEAE).⁸

Analiza pe clustere permite evidențierea modului în care nivelul de reziliență la dezinformare este influențat nu doar de existența unor acte normative, ci și de coerența politicilor publice, de capacitatea instituțională și de integrarea educației media în sistemele educaționale.

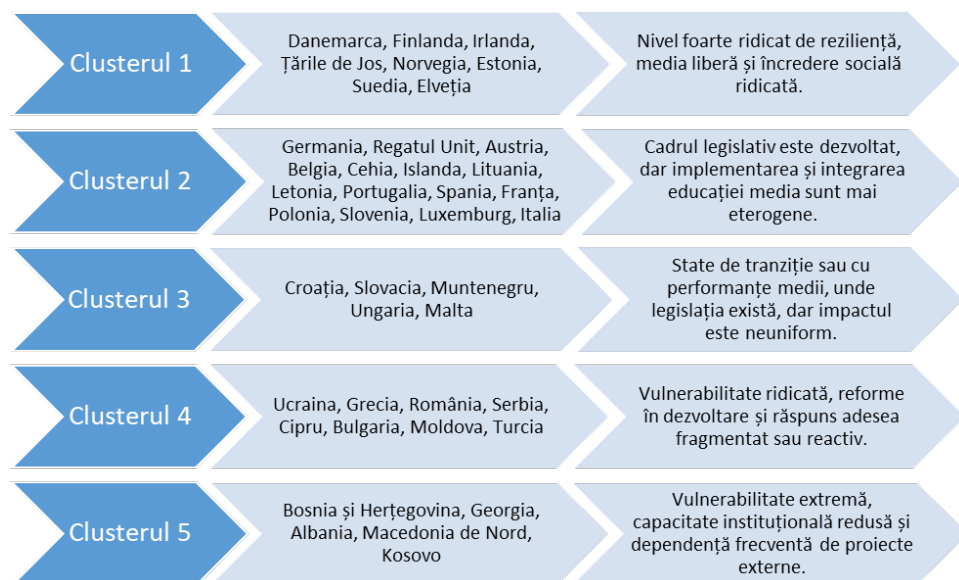

Fig. 1. Distribuția țărilor pe clustere conform Media Literacy Index 2026

⁴ European Commission, „Digital Services Act”, 2023. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-services-act>.

⁵ European Commission, „Code of conduct on disinformation”, 2025. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/code-conduct-disinformation>.

⁶ European Commission, „Audiovisual Media Services Directive (AVMSD)”, 2018. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/audiovisual-and-media-services>.

⁷ European Union, „European Media Freedom Act (Regulation (EU) 2024/1083)”, 2024. <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1083/oj>.

⁸ European Commission and EEAS, „Action Plan against Disinformation”, 2018. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/action_plan_against_disinformation.pdf.

Țările din Clusterul 1 au cel mai matur model de reziliență la dezinformare. Cadrul lor legislativ și normativ nu este centrat pe sancționarea conținutului fals, ci pe prevenție, educație media, libertatea presei, protecția minorilor, transparența platformelor digitale și consolidarea încrederii publice. În aceste state, ministerul responsabil de educație sau instituțiile echivalente au un rol activ în dezvoltarea competențelor media și digitale. Educația media este integrată în curriculum, în formarea profesorilor și în politicile de învățare pe tot parcursul vieții. Specificul clusterului 1 constă în faptul că reziliența este construită înainte de apariția crizelor informaționale. Statul nu intervine doar pentru a corecta dezinformarea, ci investește și în capacitatea cetățenilor de a o recunoaște, de a verifica sursele și de a se raporta critic la conținutul digital. Această abordare preventivă este reflectată în mod concludent în experiența Finlandei, considerată unul dintre cele mai relevante exemple de integrare sistemică a educației media în sistemul educațional. În Finlanda, educația media face parte din curriculum de decenii, fiind abordată încă din educația timpurie și continuând pe tot parcursul vieții, printr-o politică națională implementată de Institutul Național Audiovizual, aflat în subordinea Ministerului Educației și Culturii.⁹

În Estonia, educația media este integrată în curriculumul școlar și include componente explicite privind înțelegerea funcționării mass-mediei, recunoașterea influențării informaționale și dezvoltarea competențelor de alfabetizare informațională. Responsabilitatea pentru promovarea alfabetizării media aparține Ministerului Educației și Cercetării.¹⁰

Clusterul 2 include state cu un cadru legislativ solid, în special în țările membre ale Uniunii Europene, unde se aplică DSA, AVMSD, EMFA și normele privind publicitatea politică. Totuși, comparativ cu Clusterul 1, implementarea este mai variabilă, iar integrarea educației media nu are întotdeauna aceeași coerență curriculară și instituțională.

Clusterul 3 reprezintă o zonă intermediară. Unele state sunt membre ale Uniunii Europene și aplică legislația europeană, iar altele se află în proces de apropiere de standardele europene. Cu toate acestea, scorurile mai reduse arată că transpunerea formală a legislației nu garantează reziliența socială la dezinformare. În aceste state, cadrul normativ poate părea relativ complet, dar impactul său este limitat de factori precum vulnerabilitatea libertății media, presiunile politice asupra instituțiilor, fragmentarea educației media și nivelul redus de încredere socială.

Clusterul 4 este cel mai relevant pentru Republica Moldova, deoarece include state cu vulnerabilități ridicate la dezinformare: Ucraina, Grecia, România, Serbia, Cipru, Bulgaria, Moldova și Turcia. În aceste țări există instrumente legislative și instituționale, dar acestea sunt deseori fragmentate, insuficient coordonate sau orientate predominant spre reacția la crize informaționale.

⁹ Ministry of Education and Culture, Finland, „Media literacy”, 2024. Ministry of Education and Culture. <https://okm.fi/en/media-literacy>.

¹⁰ EDMO (European Digital Media Observatory), „Mapping the media literacy sector - Estonia”, 2024. <https://edmo.eu/resources/repositories/mapping-the-media-literacy-sector/estonia/>.

Țările din Clusterul 5 – Bosnia și Herțegovina, Georgia, Albania, Macedonia de Nord și Kosovo – prezintă cele mai ridicate niveluri de vulnerabilitate. În aceste cazuri, cadrul legislativ este mai puțin consolidat, iar educația media depinde frecvent de proiecte ale societății civile, inițiative ale donatorilor internaționali, organizații de fact-checking sau programe-pilot.

Tabelul 1. Principalele dimensiuni legislative și instituționale care definesc modelul de reziliență al țărilor, sintetizat pe clustere

Dimensiune	Caracteristici			
	Clusterul 1	Clusterul 2	Clusterul 3	Clusterul 4
Legislație online	aplicare avansată a normelor UE; mecanisme de transparență și responsabilizare a platformelor;	DSA, AVMSD, EMFA și legislații naționale privind platformele, media și securitatea informațională;	cadru legislativ în mare parte derivat din transpunerea directivelor UE; implementare formală, dar adesea cu aplicare inegală;	parțial bazată pe legislație UE (RO, BG, GR, CY); abordări naționale (MD, UA, RS, TR);
Libertate media	protecție ridicată a pluralismului și independenței editoriale;	protecție ridicată a pluralismului și independenței editoriale, dar cu variații naționale; presiuni economice asupra mass-media; autorități de reglementare independente și funcționale;	presiuni politice și economice pronunțate asupra mass-media; independența editorială limitată în unele contexte; autorități de reglementare expuse influențelor;	în dezvoltare; dependentă de proiecte, ONG-uri, donatori;
Ministerul responsabil de educație	rol activ în dezvoltarea competențelor media și digitale; formarea cadrelor didactice;	implicat activ prin curriculum național, standarde educaționale și programe de alfabetizare digitală; coordonare cu autorități media și organizații ale societății civile; formare continuă a profesorilor în domeniul digital;	implicare medie și variabilă; educația media prezentă parțial în curriculum, adesea opțional sau teme transversale; lipsă de politici naționale dedicate și coerente; formare limitată a cadrelor didactice în acest domeniu;	implicare crescândă, dar fără curriculum complet și obligatoriu;

Dimensiune	Caracteristici			
	Clusterul 1	Clusterul 2	Clusterul 3	Clusterul 4
Abordare dominantă	strategii naționale explicite de educație	combinație echilibrată între reglementare legislativă, educație preventivă,	cadru formal existent (legi adoptate, strategii elaborate), dar impact practic inegal și implementare neuniformă;	Reacție la propagandă, manipulare
	media, implementate prin ministere și instituții specializate;	protecție a utilizatorilor și securitate electorală; răspuns moderat la crize informaționale;	răspuns reactiv la crize; dezinformarea tratată episodic, nu sistemic;	electorală și influență externă.

Ministerele educației au, în general, un rol mai slab instituționalizat decât cel al clusterelor superioare, iar reglementatorii media se confruntă adesea cu presiuni politice, economice sau geopolitice.

Republica Moldova se află în Clusterul 4, cu un scor care indică vulnerabilitate ridicată la dezinformare. Cadrul național include deja elemente importante, dar acestea nu formează încă o arhitectură unitară, coerentă și evaluabilă. Prin Legea nr. 242/2023 a fost creat Centrul pentru Comunicare Strategică și Combateră a Dezinformării, ca autoritate administrativă autonomă, cu misiunea de a consolida comunicarea strategică, securitatea informațională și reziliența societății.¹¹ Centrul are atribuții de monitorizare, identificare a surselor de dezinformare și cooperare cu instituții publice, dar este mai apropiat de securitatea informațională decât de educația media.¹²

Un alt element important este ordinul comun nr. 701/174 din 17 mai 2024, prin care a fost aprobat Planul interministerial privind integrarea acțiunilor de alfabetizare informațională și media pentru anii 2024-2026.¹³ Planul introduce alfabetizarea informațională și media ca politică publică intersectorială, dar își limitează domeniul la educație formală și nonformală, fără a reglementa sectorul media sau fact-checkingul. La nivel educațional, Ministerul Educației și Cercetării are un rol central în integrarea competențelor de alfabetizare informațională și media în curriculum, inclusiv prin inițiative privind educația timpurie și dezvoltarea competențelor digitale. Cu toate acestea, alfabetizarea informațională și media nu sunt încă suficient de consolidate ca finalitate educațională transversală în Codul educației și în toate nivelurile sistemului educațional.

¹¹ Parlamentul Republicii Moldova, „Legea nr. 242/2023 privind Centrul pentru Comunicare Strategică și Combateră a Dezinformării”, 2023. <https://www.legis.md/>.

¹² Parlamentul Republicii Moldova, „Legea nr. 242/2023”.

¹³ Ministerul Culturii al Republicii Moldova, „Ordinul comun al Ministerului Educației și Cercetării și Ministerului Culturii nr. 701/174 din 17 mai 2024 privind aprobarea Planului interministerial privind integrarea acțiunilor de alfabetizare informațională și media pentru anii 2024–2026”, 2024. <https://mc.gov.md/ro/content/alfabetizare-informatiionala-si-media>.

Astfel, principala provocare pentru Republica Moldova nu este absența totală a cadrului normativ, ci fragmentarea acestuia. Combaterea dezinformării trebuie să fie mai clar conectată la educația media, securitatea informațională, reglementarea mediului online, protecția copiilor, formarea profesorilor și consolidarea instituțiilor independente. Este necesară o arhitectură coerentă în care Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Culturii, Consiliul Audiovizualului, Centrul pentru Comunicare Strategică, instituțiile de învățământ, universitățile, mass-media și societatea civilă să funcționeze în același cadru strategic.

Diferența majoră dintre clusteru nu constă în existența legilor anti-dezinformare, ci în calitatea ecosistemului legislativ și educațional. Țările din Clusterul 1 tratează dezinformarea ca pe o problemă de reziliență democratică, investind în educația media, în gândirea critică și în libertatea presei. Țările din clusterelor 4 și 5 tind să abordeze dezinformarea mai mult ca pe o problemă de securitate, propagandă sau influență externă — o abordare necesară, dar insuficientă dacă nu este dublată de educație sistemică.

Analiza comparativă a celor cinci clusteruri evidențiază că diferențele de reziliență la dezinformare nu sunt determinate exclusiv de existența cadrului legislativ, ci, mai ales, de nivelul de integrare a educației media, de capacitatea instituțională, de libertatea mass-mediei și de coerența politicilor publice aplicate în fiecare grup de țări.

2. Cadrul instituțional privind combaterea dezinformării

Din perspectivă instituțională, combaterea dezinformării este realizată, în majoritatea statelor, prin implicarea mai multor autorități publice, fiecare având atribuții specifice în protejarea spațiului informațional. Atribuțiile sunt distribuite între autorități cu rol în securitatea informațională și comunicarea strategică, autorități de reglementare a mediilor și a spațiului digital, instituții responsabile de educația media, precum și structuri implicate în protecția proceselor electorale și a spațiului informațional.¹⁴ Ministerele responsabile de educație nu sunt, de regulă, instituții de combatere operațională a dezinformării. Totuși, ele au un rol esențial în componenta preventivă: dezvoltarea gândirii critice, a educației media, a alfabetizării digitale și a rezilienței informaționale a elevilor și cetățenilor.¹⁵

La nivelul Uniunii Europene, aplicarea Digital Services Act presupune desemnarea coordonatorilor naționali pentru serviciile digitale, responsabili de monitorizarea și aplicarea obligațiilor DSA la nivel național, inclusiv prin cooperare cu Comisia Europeană și cu alte autorități competente.¹⁶

¹⁴ Comisia Europeană, „Combaterea dezinformării online”, 2025. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/ro/policies/online-disinformation>.

¹⁵ Comisia Europeană, „Educația în domeniul mass-mediei”, 2024. Shaping Europe's digital future. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/ro/policies/media-literacy>.

¹⁶ Comisia Europeană, „Coordonatorii serviciilor digitale”, 2024. Shaping Europe's digital future. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/ro/policies/dsa-dscs>.

Tabelul 2. Instituții reprezentative responsabile de combaterea dezinformării pe clustere

Cluster	Țări reprezentative	Instituții relevante	Atribuții principale	Rolul ministerelor responsabile de educație
Clusterul 1	Finlanda, Estonia;	Ministerul responsabil de educație; KAVI (Kansallinen audiovisua-	educație media; protecția minorilor, coordonarea politicilor de alfabetizare media; comunicare strategică și reziliență societală;	foarte puternic; educația media este integrată sistemic în curriculum și politici educaționale;
Clusterul 2	Regatul Unit, Germania, Franța;	DSIT (Department for Science, Innovation and Technology); Ofcom; Ministerul Federal de Interne; VIGINUM (Service de vigilance et de protection contre les ingérences numériques étrangères); Arcom (Autorité de régulation de la communication audiovisuelle et numérique); CLEMI (Centre pour l'éducation aux médias et à l'information);	reglementarea platformelor media; comunicare strategică; monitorizarea ingerințelor străine; protecția spațiului electoral și educație media;	important, dar variabil; educația media este susținută prin programe, ghiduri și instituții specializate;

Clusterul 3	Croația, Slovacia, Ungaria, Malta;	Ministere de interne sau cultură; structuri de comunicare strategică; poliție; centre pentru amenințări hibride;	monitorizarea narațiunilor de dezinformare; comunicare publică; reglementare media și inițiative de alfabetizare media;	mediu sau limitat; educația media este prezentă, dar nu întotdeauna sistemică și obligatorie;
Clusterul 4	Republica Moldova, Ucraina, România, Bulgaria, Grecia, Cipru;	centre de comunicare strategică; ministere ale culturii / informației; autorități media; instituții de securitate; ministerul responsabil de educație;	combaterea propagandei, manipulării informaționale și ingerințelor externe; dezvoltarea educației media;	În creștere, dar fragmentat; există planuri și inițiative, însă instituționalizarea este incompletă;
Clusterul 5	Georgia, Bosnia și Herțegovina, Macedonia de Nord, Albania, Kosovo;	comisii pentru comunicare; autorități audiovizuale; ministerul responsabil de educație; instituții de reglementare media; proiecte cu sprijin internațional;	reglementare media; proiecte de educație media; campanii publice și inițiative civice;	Slab instituționalizat, educația media depinde frecvent de proiecte-pilot, parteneri externi și ONG-uri.

În tabelul 2 sunt prezentate instituțiile de stat relevante din țări reprezentative pentru fiecare cluster, principalele atribuții ale acestora, precum și rolul ministerului responsabil de educație în prevenirea dezinformării prin educație media, alfabetizare informațională și dezvoltarea gândirii critice.

3. Rolul sistemului educațional din perspectiva combaterii dezinformării

Analiza sistemelor educaționale din cele cinci cluster ale Media Literacy Index 2026 relevă diferențe majore în ceea ce privește integrarea curriculară, obligativitatea, formarea cadrelor didactice, evaluarea competențelor și sustenabilitatea instituțională a educației media.

Țările din Clusterul 1 (Danemarca, Finlanda, Irlanda, Olanda, Norvegia, Estonia, Suedia, Elveția), care reprezintă standardul global în educația media, au integrat alfabetizarea media și informațională în curriculumul național obligatoriu

de decenii, considerând-o o competență transversală esențială pentru participarea democratică și reziliența la dezinformare.

Finlanda

Finlanda este recunoscută internațional ca lider în educația media. Educația media face parte din sistemul educațional finlandez de la educația timpurie până la învățarea pe tot parcursul vieții. Curriculumul național finlandez (implementat din 2016)¹⁷ include educația media ca parte a „multiliteracy” și „ICT competence”, două dintre cele șapte competențe transversale obligatorii.¹⁸ Această țară are o politică națională de educație media, implementată de Institutul Național Audiovizual.¹⁹ Educația media nu este predată ca disciplină separată, ci este integrată în toate materiile — de la științe sociale la matematică, literatură și arte.²⁰ Obiectivele educației media în Finlanda includ: capacitatea de a analiza și interpreta diferite tipuri de texte (verbale, vizuale, auditive, numerice); gândirea critică și etica; înțelegerea rolului mass-media în societate; competențe de producție media; și recunoașterea dezinformării și manipulării.²¹

Estonia

În Estonia, educația media a fost integrată în sistemul educațional din 2010 ca măsură strategică împotriva dezinformării. Curriculumul estonian prevede competența digitală ca obligatorie de la grădiniță până la clasa a 12-a.²² Ministerul Educației și Cercetării din Estonia oferă instruire și resurse pentru profesori, bazate pe Cadrul European de Competență Digitală (DigComp), adaptat la contextul estonian. Iar începând din 2024, în școli, pentru elevii din clasa a 10-a, a fost introdus și cursul obligatoriu „Media și influențare”.²³

Danemarca, Norvegia, Suedia

Danemarca combină educația media cu securitatea cibernetică și siguranța online a tinerilor prin inițiative guvernamentale.²⁴ Norvegia și Suedia au abordări similare, cu accent pe gândirea critică, analiza surselor, siguranța online și

¹⁷ Finnish National Agency for Education, National Core Curriculum for Basic Education 2014 (Helsinki: EDUFI, 2016), <https://www.oph.fi/en/education-and-qualifications/national-core-curriculum-primary-and-lower-secondary-basic-education>.

¹⁸ Finnish National Agency for Education (EDUFI), „Multiliteracy and Media Literacy”, 2024. <https://www.oph.fi/en/education-and-qualifications/multiliteracy-and-media-literacy>.

¹⁹ Ministry of Education and Culture, Finland, „Audiovisual culture”, 2024. <https://okm.fi/en/audiovisual-culture>.

²⁰ OECD, „Media literacy education system (Finland)”, 2024. În Mis- and disinformation: Public policies to address content harms. https://www.oecd.org/en/publications/mis-and-disinformation_b00de6dc-en/media-literacy-education-system_d067f517-en.html.

²¹ Finnish National Agency for Education (EDUFI), „Multiliteracy and Media Literacy”.

²² Estonian Ministry of Education and Research, „National Curriculum Framework [Digital competence framework]”, 2014. <https://digipadevus.ee/>.

²³ National Library of Estonia, „National Library of Estonia advances media literacy”, 2023. <https://www.rara.ee/en/news/national-library-of-estonia-advances-media-literacy/>.

²⁴ EACEA (European Education and Culture Executive Agency), „Media literacy and safe use of new media - Denmark”, 2026. Youth Wiki. <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/denmark/68-media-literacy-and-safe-use-of-new-media>.

participarea democratică responsabilă. Aceste țări pun accent pe alfabetizare digitală ca parte a competențelor de bază pentru secolul XXI.²⁵

Germania, Regatul Unit, Austria, Belgia, Cehia, Islanda, Lituania, Letonia, Portugalia, Spania, Franța, Polonia, Slovenia, Luxemburg, Italia sunt țările ce fac parte din Clusterul 2

Aceste țări au sisteme educaționale dezvoltate și legislație avansată (DSA, AVMSD), dar cu o implementare mai variabilă a educației media, comparativ cu Clusterul 1. Educația media este prezentă în majoritatea țărilor, dar gradul de integrare, obligativitate și continuitate variază semnificativ.

Germania: Educația media este integrată în statele federale (Länder), cu variații regionale semnificative. Unele landuri au programe avansate, altele sunt mai puțin dezvoltate.²⁶

Marea Britanie: Online Safety Act din 2023 obligă Ofcom să publice o strategie de media literacy. Educația media este prezentă prin PSHE (Personal, Social, Health and Economic Education) și Computing, dar nu ca disciplină obligatorie separată.²⁷

Franța: Educația media este integrată prin EMI (Éducation aux médias et à l'information), cu accent pe gândirea critică, fact-checking și cetățenie digitală. Este prezentă în curriculum, dar implementarea este inegală.²⁸

Țările baltice (Lituania, Letonia) au programe de educație media dezvoltate mai recent, influențate de proximitatea conflictului informațional rusesc; accentul este pus pe securitatea informațională.²⁹

Croația, Slovacia, Muntenegru, Ungaria și Malta fac parte din Clusterul 3. Deși majoritatea sunt state membre ale UE sau candidate și beneficiază de cadrul legislativ european, implementarea practică a educației media rămâne fragmentată și inegală.³⁰ Educația media este recunoscută ca importantă în documente de politici, dar integrarea efectivă în curriculum rămâne fragmentată, dependentă de proiecte-pilot și de finanțări externe.

²⁵ BCME (Baltic Center for Media Excellence), „Media Literacy Practice in Education and Intercultural Dialogue - Norway Report 2022–2023”, 2023. <https://bcme.eu/wp-content/uploads/2025/04/MIL-in-Norway-Report-2022-2023.pdf>.

²⁶ EMEDUS: European Media Literacy Education Study, „WP3. Formal Media Education: Germany”, 2017. <https://www.gabinetecomunicacionyeducacion.com/sites/default/files/field/investigacion-adjuntos/germanyd.pdf>.

²⁷ UK Parliament, „Online Safety Act 2023 (c. 50)”, 2023. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2023/50>; UK Government, „Statement of Strategic Priorities for Online Safety”, 2025. <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/6863afdd1c735341c2111b58/>.

²⁸ Ministère de l'Éducation nationale, France, „Médias et information: On apprend! [CLEMI]”, 2015. Eduscol. https://cache.media.eduscol.education.fr/file/EMI/42/0/medias_et_information_clemi2015_546420.pdf.

²⁹ EACEA (European Education and Culture Executive Agency), „Media literacy and safe use of new media - Lithuania”, 2025. Youth Wiki. <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/lithuania/68-media-literacy-and-safe-use-of-new-media>.

³⁰ UNESCO, „Assessment of media development in Croatia”, 2024. <https://www.unesco.org/en/articles/assessment-media-development-croatia>; Civil Liberties Union for Europe, „No progress in the media environment and freedoms in Croatia [Report]”, 2026. [SafeJournalists. https://safejournalists.net/](https://safejournalists.net/).

Ungaria: Educația media este prezentă în curriculum, dar este vulnerabilă la presiuni politice asupra sistemului educațional și asupra mass-media.³¹

Croația și Slovacia: Programe de educație media dezvoltate în anii 2010-2020, dar cu implementare parțială; dependență de ONG-uri și de proiecte europene pentru materiale didactice și formare. În Croația, nu s-a înregistrat niciun progres semnificativ în consolidarea mediului media și a libertății presei.³² În Slovacia, libertatea media se confruntă, din 2023, cu o criză fără precedent, cu eroziunea protecției legale, cu un mediu ostil pentru jurnaliști și cu amenințări împotriva independenței mass-media de serviciu public.³³

Malta prezintă o situație paradoxală: deși Media Education a fost formal introdusă ca subiect transversal în curriculumul național în 1999³⁴ și figurează în National Minimum Curriculum printre disciplinele de bază la nivel primar,³⁵ implementarea practică rămâne extrem de fragmentată și depinde de inițiative izolate. Educația media nu este o disciplină obligatorie în curriculum, fiind oferită doar ca opțiune vocațională la nivelul secundar.³⁶

Din Clusterul 4 fac parte Ucraina, Grecia, România, Serbia, Cipru, Bulgaria, Republica Moldova și Turcia. Aceste state se află în etape diferite de dezvoltare a educației media și de consolidare a mecanismelor educaționale pentru combaterea dezinformării. Țările membre ale Uniunii Europene din acest grup — Grecia, România, Bulgaria și Cipru — beneficiază de cadrul legislativ și normativ european, însă integrarea educației media în sistemele educaționale rămâne neuniformă și, în multe cazuri, fragmentată.³⁷ În schimb, Republica Moldova, Ucraina, Serbia și Turcia își dezvoltă propriile abordări naționale, frecvent influențate de provocări legate de securitatea informațională, de propagandă externă și de riscurile specifice războiului hibrid.³⁸

Republica Moldova reprezintă un caz relevant pentru analiza evoluției educației media în Clusterul 4. Începând cu 2017, Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI) a propus introducerea disciplinei opționale „Educație pentru

³¹ Human Rights Watch, „I Can't Do My Job as a Journalist': The Systematic Undermining of Media Freedom in Hungary”, 2024. <https://www.hrw.org/news/2024/02/13/hungary-media-curbs-harm-rule-law>.

³² UNESCO, „Assessment of media development in Croatia”.

³³ IPI and Media Freedom Rapid Response, „Slovakia: New report highlights growing media freedom crisis”, 2025. <https://ipi.media/slovakia-new-report-highlights-growing-media-freedom-crisis/>.

³⁴ Gabinete de Comunicación y Educación, „Media Education in Malta - Country Profile”, 2017. <https://www.gabinetecomunicacionyeducacion.com/sites/default/files/field/investigacion-adjuntos/maltad.pdf>.

³⁵ National Curriculum Malta, „National Minimum Curriculum Framework for All”, 2012. <https://edumedia-depot.gei.de/>.

³⁶ The Shift News, „Malta still without comprehensive media literacy policy”, 2024. <https://theshiftnews.com/2024/02/06/malta-still-without-comprehensive-media-literacy-policy/>.

³⁷ EUAlive, „Western Balkans identified as Europe's disinformation soft underbelly”, 2026. <https://eualive.net/western-balkans-identified-as-europes-disinformation-soft-underbelly/>.

³⁸ PISA Moldova, „Strategic Communication in the Context of Hybrid Warfare: A Framework for Action for the Republic of Moldova”, 2025. <https://pisa.md/>.

media” în școlile moldovenești, inițiativă susținută de Ministerul Educației și Cercetării.³⁹ Curriculumul a fost extins progresiv: 2017-2018 (clasele III-IV, educație primară), 2018-2019 (clasele VII-VIII, gimnazială), 2019-2020 (toate cele trei trepte: primară, gimnazială, liceală). Disciplina își propune să dezvolte gândirea critică, capacitatea de discernământ între informația veridică și cea manipulată, precum și responsabilitatea civică.⁴⁰

În mai 2024, prin Ordinul comun MEC-MC nr. 701/174, a fost aprobat Planul interministerial privind integrarea acțiunilor de alfabetizare informațională și media pentru anii 2024-2026. Planul recunoaște alfabetizarea informațională și media ca politică publică intersectorială, dar își limitează explicit domeniul la educație formală și nonformală.⁴¹

Până în prezent, Codul educației nu include încă conceptul de alfabetizare informațională și media ca domeniu consolidat; educația media rămâne opțională, nu obligatorie; există o lipsă de evaluare națională sistematică a competențelor; există o dependență de inițiative ale ONG-urilor pentru resurse și formare; există o fragmentare între educația media și combaterea dezinformării.⁴²

Ucraina: A dezvoltat o strategie de alfabetizare media până în 2026, prin Ministerul Culturii și Politicii Informaționale și prin proiectul național „Filter”. O atenție prioritară este acordată consolidării rezilienței societale față de propaganda rusă și protejării securității informaționale.⁴³

România: Inițiativele de educație media sunt dezvoltate predominant de ONG-uri precum ActiveWatch și CeRe, prin programe multianuale de formare a profesorilor, dar fără un curriculum național obligatoriu și unitar. Educația media este prezentă parțial în educația civică și în competențele digitale.⁴⁴ România ocupă poziția a doua din coadă în UE la alfabetizare digitală, cu 65%, peste Bulgaria (57,7%).⁴⁵

Bulgaria: În ediția din 2023, se clasează pe ultimul loc dintre țările membre ale UE în Media Literacy Index, ocupând locul 35 din 41 de țări europene clasate,

³⁹ Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI), „Educație media”, 2020. <https://cji.md/educatie-media/>.

⁴⁰ Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI), „Educație media”.

⁴¹ Ministerul Culturii, „Alfabetizare informațională și media”, 2024. <https://mc.gov.md/ro/content/alfabetizare-informationala-si-media>.

⁴² Mediaticritica.md, „Evaluarea alfabetizării media și digitale a populației în Republica Moldova: când ar urma să se implementeze?”, 2025. <https://mediaticritica.md/evaluarea-alfabetizarii-media-si-digitale-a-populatiei-in-republica-moldova-cand-ar-urma-sa-se-implementeze/>.

⁴³ UNDP Ukraine, „Ministry of Culture and Information Policy's Media Literacy Development Strategy until 2026 presented in Kyiv”, 2024. <https://www.undp.org/ukraine/press-releases/ministry-culture-and-information-policys-media-literacy-development-strategy-until-2026-presented-kyiv>

⁴⁴ Gabinete de Comunicación y Educación, „Media Education in Malta - Country Profile”.

⁴⁵ Veridica.ro, „România, codașă în rândul statelor UE la alfabetizare digitală”, 2025. <https://www.veridica.ro/stiri/romania-codasa-in-randul-statelor-ue-la-alfabetizare-digitala>.

cu un scor de doar 31 de puncte din maximum 100, ceea ce o plasează printre națiunile cele mai vulnerabile la dezinformare.⁴⁶ Bulgaria rămâne ultima dintre statele membre ale UE și continuă să fie printre cele mai expuse la efectele negative ale dezinformării. Educația media este sporadică în programele școlare, iar școlile depind în mod critic de proiecte externe.

Din Clusterul 5 fac parte Bosnia și Herțegovina, Georgia, Albania, Macedonia de Nord și Kosovo, state caracterizate printr-un nivel mai ridicat de vulnerabilitate la dezinformare.

Țările din Clusterul 5 înregistrează cele mai mari vulnerabilități în ceea ce privește integrarea și consolidarea educației media. Sistemele educaționale din aceste țări au o capacitate instituțională limitată, resurse insuficiente și o dependență critică de organizații internaționale și de societatea civilă pentru implementarea educației media.

Macedonia de Nord: Programele de alfabetizare media au fost extinse spre teme precum confidențialitatea datelor, manipularea algoritmică, prejudecățile platformelor, inteligența artificială și deepfake-uri, fiind recunoscute sancțiuni în Codul Penal pentru abuzul tehnologiei deepfake.⁴⁷ Alfabetizarea media este identificată ca un factor central de reziliență împotriva dezinformării, dar programele rămân, în mare parte, neformale, fiind implementate prin ateliere și campanii.⁴⁸

Bosnia și Herțegovina: Inițiativele de combatere a dezinformării și de dezvoltare a competențelor media sunt susținute de organizații de fact-checking precum Raskrinkavanje.ba și Center for Democratic Transition, care organizează ateliere pentru elevi în școli secundare,⁴⁹ precum și de proiecte ale UNESCO și OSCE.⁵⁰ Atelierele abordează provocările inteligenței artificiale, inclusiv deepfakes, și oferă răspunsuri jurnalistice la dezinformare prin programe de alfabetizare media și informațională. Absența unui curriculum național unitar – din cauza

⁴⁶ Open Society Institute - Sofia, „Finland Tops the New Media Literacy Index 2023, Countries Close to the War in Ukraine Remain Among the Most Vulnerable to Disinformation”, 2023. <https://osis.bg/?p=4450&lang=en>.

⁴⁷ EACEA (European Education and Culture Executive Agency), „Media literacy and safe use of new media - Republic of North Macedonia”, 2025. Youth Wiki. <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/republic-of-north-macedonia/68-media-literacy-and-safe-use-of-new-media>

⁴⁸ EACEA (European Education and Culture Executive Agency), „Media literacy and safe use of new media - Republic of North Macedonia”.

⁴⁹ EACEA (European Education and Culture Executive Agency), „Media literacy and safe use of new media - Bosnia and Herzegovina”, 2026. Youth Wiki. <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/bosnia-and-herzegovina/68-media-literacy-and-safe-use-of-new-media>.

⁵⁰ UNESCO, „UNESCO supported national consultations on Media and Information Literacy in Bosnia and Herzegovina”, 2023. <https://www.unesco.org/en/articles/unesco-supported-national-consultations-media-and-information-literacy-bosnia-and-herzegovina>; OSCE, „Strengthening Media and Information Literacy in the Context of Radicalization”, 2023. <https://projects.osce.org/>.

structurii politice complexe a țării – împiedică sistematizarea, iar recomandările UNESCO se concentrează pe armonizarea politicilor publice.⁵¹

Georgia: Reformele media au fost legate de apropierea de standardele europene, prin amendamente la Legea Broadcasting din 2022, și de obligațiile asumate în contextul alinierii la Directiva privind serviciile media audiovizuale, prin proiecte de twinning ale UE.⁵² Însă implementarea educației media în școli rămâne fragmentată, afectată de reformele educaționale controversate din 2025-2026 care restructurează radical învățământul superior.⁵³

Analiza separată a celor cinci clustere permite observarea unor diferențe în modul în care educația informațională și media sunt integrate în sistemele educaționale și folosite ca instrumente de combatere a dezinformării. Analiza comparativă a celor cinci clustere evidențiază faptul că reziliența la dezinformare crește acolo unde educația media este integrată sistemic, susținută instituțional și aplicată constant în procesul educațional. Principalele diferențe dintre clustere sunt prezentate în tabelul 3.

Tabelul 3. Diferențele generale dintre clustere privind factorii educaționali, instituționali și normativi care contribuie la consolidarea rezilienței la dezinformare.

Dimensiune	Cluster 1	Cluster 2	Cluster 3	Cluster 4	Cluster 5
Integrare curriculară	obligatorie și transversală	prezentă, variabilă	parțială, opțională	în dezvoltare, pilot	absentă/marginală
Politici naționale	strategii mature	strategii existente	documente formale	planuri recente	inexistente
Formarea profesorilor	obligatorie și continuă	variabilă	limitată	insuficientă	nesistematică
Evaluare competențe	sistematică, națională	variabilă, locală	sporadică	în dezvoltare	inexistentă
Resurse didactice	extinse, actualizate	disponibile, inegale	insuficiente	limitate	foarte limitate
Sustenabilitate	ridică, de stat	medie	scăzută	vulnerabilă	foarte scăzută
Finanțare	buget de stat	stat + UE	UE + proiecte	proiecte + donatori	donatori externi
Abordare dominantă	preventivă, sistemică	mixtă	episodică	reactiv-preventivă	punctuală

⁵¹ UNESCO, „UNESCO supported national consultations on Media and Information Literacy in Bosnia and Herzegovina”.

⁵² Media Coalition Georgia, „Amendments to the Law of Georgia on Broadcasting”, 2022. <http://mediacoalition.ge/en/a/24d4a64e>; European Union, „Twinning Fiche: Strengthening Audio-Visual Media Regulation in Georgia”, 2021. https://www.esteri.it/mae/resource/garegemellaggi/2021/06/final_twg_fiche_ge_18_eni_te_01_21.pdf.

⁵³ OC Media, „Georgia reshuffles university faculties, sparking criticism”, 2026. <https://oc-media.org/georgia-reshuffles-university-faculties-sparking-criticism/>.

Inițiative publice de combatere a dezinformării online adaptate diferitelor categorii de vârstă

La nivelul Uniunii Europene, Comisia Europeană promovează inițiativa Better Internet for Kids, care pune la dispoziție resurse, ghiduri și instrumente destinate protecției copiilor în mediul online, inclusiv pentru dezvoltarea capacității acestora de a identifica informații false sau manipulative. Datele raportate în 2022 arată că 40% dintre copiii din România au fost expuși sau afectați de informații false, iar aproximativ jumătate dintre aceștia verifică rar sau nu verifică niciodată veridicitatea informațiilor găsite online. În acest context, rețeaua Safer Internet Centres, prezentă în toate statele membre ale Uniunii Europene, contribuie la promovarea educației media și a siguranței online prin activități și resurse adaptate diferitelor grupe de vârstă ale copiilor.⁵⁴

Uniunea Internațională a Telecomunicațiilor (ITU) a elaborat Ghidul pentru protecția copiilor în mediul online, structurat pe categorii de vârstă: 5–7 ani, 8–12 ani și 13 ani și peste. Documentul abordează teme esențiale pentru siguranța digitală a copiilor, precum relațiile și comunicarea cu persoane necunoscute în mediul online, bullyingul cibernetic, groomingul, expunerea la conținut ilegal sau dăunător și protejarea datelor personale. Ghidul subliniază că una dintre cele mai eficiente forme de protecție este conștientizarea riscurilor digitale, în paralel cu dezvoltarea capacității copiilor, părinților și cadrelor didactice de a identifica soluții atunci când apar situații problematice în mediul online.⁵⁵

În Republica Moldova, în perioada 2017–2025: Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI) a desfășurat 45 de programe de instruire în domeniul educației media, prin care au fost formate 845 de cadre didactice; au fost elaborate manuale gratuite pentru învățământul primar, gimnazial și liceal, disponibile atât în limba română, cât și în limba rusă; în 2021, AO Centrul Internațional „La Strada”, în colaborare cu Ministerul Educației și Cercetării, a publicat ghidurile pentru cadrele didactice din învățământul primar și gimnazial – „Siguranța copiilor în mediul online”; în 2025, CJI a lansat versiunea actualizată a Planului interministerial de integrare a acțiunilor de Alfabetizare Informațională și Media în planurile de acțiuni ale instituțiilor publice relevante, contribuind astfel la consolidarea cadrului educațional și instituțional de prevenire a dezinformării.

În România, Centrul pentru Jurnalism Independent coordonează cel mai amplu program de educație media din școli, susținut de Ministerul Educației și prezent în 163 de licee din țară.⁵⁶

⁵⁴ Better Internet for Kids, „What is fake news and how can it affect children and teenagers?”, 2022. European Commission. <https://better-internet-for-kids.europa.eu/en/news/what-fake-news-and-how-can-it-affect-children-and-teenagers>.

⁵⁵ Uniunea Internațională a Telecomunicațiilor (ITU), *Ghid pentru protecția copiilor în mediul online* (Chișinău, 2018), https://mecc.gov.md/sites/default/files/itu_cop_-_ghid_copii_-_republica_moldova.pdf.

⁵⁶ Centrul pentru Jurnalism Independent România, „Educația media”, 2025. <https://educatieme-dia.cji.ro>.

Educația informațională și media sunt abordate tot mai mult ca instrumente esențiale de prevenire a dezinformării, prin cultivarea gândirii critice, a capacității de verificare a surselor și a înțelegerii mecanismelor de manipulare online. Țările nordice și baltice oferă modele avansate în acest sens: Finlanda a instituit o politică națională coordonată de ministerul responsabil pentru educație și de Institutul Național Audiovizual, Estonia a introdus alfabetizarea media ca disciplină obligatorie în învățământul liceal, iar Norvegia a integrat combaterea dezinformării în strategia națională de consolidare a rezilienței pentru perioada 2025–2030.

La nivelul Uniunii Europene, politicile pentru tineri îmbină educația formală cu inițiative nonformale: cursuri de fact-checking, ateliere de analiză media și programe pentru grupuri vulnerabile. Astfel, în octombrie–noiembrie 2025, Germania a organizat cursul internațional „Marginalized Youth Against Disinformation” (Berlin și Paris), destinat tinerilor din grupuri marginalizate. Bulgaria a dezvoltat platforma factcheck.bg, susținută prin granturi EEA, iar România și Bulgaria au participat la schimbul de tineri „Truth or Dare”, care a reunit participanți din 5 state europene.

În Republica Moldova, educația media pentru tineri se construiește prin intermediul unui ansamblu de inițiative publice, civice și internaționale. Printre acestea se numără programele Centrului pentru Jurnalism Independent, activitățile Centrului Media pentru Tineri, Tabăra de Reziliență Informațională (august 2025, pentru tineri cu vârste între 16 și 30 de ani), DeepFake Hackathon (aprilie 2026), trainingurile APE–People in Need în cadrul proiectului UE „Moldova ASSIST”, precum și cursul „EduMedia pentru tineri” al platformei Youth.md, susținut de Fundația Friedrich Naumann. Deși aceste inițiative contribuie la dezvoltarea competențelor de analiză critică și de recunoaștere a manipulării digitale, integrarea lor coerentă în politicile educaționale naționale rămâne necesară.

Pentru categoria adulților cu vârsta între 35 și 65 de ani, educația informațională și media sunt tratate ca parte a învățării pe tot parcursul vieții. Programele vizează recunoașterea știrilor false, verificarea credibilității surselor și utilizarea responsabilă a tehnologiilor digitale. Un accent deosebit este acordat persoanelor de peste 55 de ani, considerate mai vulnerabile în fața infodemiei. Modelul finlandez valorifică bibliotecile și ONG-urile pentru cursuri adresate adulților și vârstnicilor, iar Estonia a integrat programe de alfabetizare media în educația cetățeniei.⁵⁷ Germania a organizat în mai 2025, la Berlin, un program de comunicare strategică și de combatere a dezinformării pentru profesioniști din Moldova, România, Bulgaria și Serbia.⁵⁸

⁵⁷ Turn TV, „Uniunea Europeană consolidează lupta împotriva dezinformării: Codul de bune practici devine instrument juridic în cadrul DSA”, 2025. <https://www.turntv.ro/uniunea-europeana-consolideaza-lupta-impotriva-dezinformarii-codul-de-bune-practici-devine-instrument-juridic-in-cadrul-dsa/>.

⁵⁸ Fundația Konrad Adenauer, „Schimb regional de bune practici în combaterea dezinformării la

Proiectul „Enhancing Digital and Media Literacy Skills in the Over 55s” (2024), implementat în Bulgaria, Austria și România, a sprijinit peste 400 de persoane în dobândirea competențelor digitale de bază.⁵⁹ European Association for the Education of Adults (EAEA) pune la dispoziție cursul „Digital Competences Frameworks for ALE”, destinat educatorilor de adulți din contexte formale și neformale.⁶⁰ În Republica Moldova, proiectul BRIM (Building Resilience in Moldova), finanțat de UE, consolidează rezistența publicului adult la dezinformare.⁶¹ Conferința Internațională de Alfabetizare Informațională și Autoreglementare Media (2024) a reunit reprezentanți din Estonia, Armenia, Georgia, România, Ucraina și Moldova.

Comisia Europeană a lansat, în aprilie 2025, două cereri de propuneri cu un buget total de aproximativ 5 milioane de euro: prima, în valoare de 3,15 milioane de euro, sprijină identificarea campaniilor de manipulare informațională și consolidarea capacității societale de rezistență.⁶² În acest context, Săptămâna mondială pentru alfabetizarea mediatică și informațională (24–31 octombrie) contribuie la creșterea gradului de conștientizare în rândul publicului de toate vârstele.⁶³

În ansamblu, programele dedicate adulților arată că prevenirea dezinformării nu poate fi limitată la școli sau la tineri. Adulții au nevoie de formare continuă, adaptată schimbărilor rapide din mediul digital, mai ales în contextul extinderii inteligenței artificiale, al conținuturilor deepfake și al campaniilor coordonate de manipulare informațională.

Berlin”, 2025. <https://www.kas.de/ro/web/moldau/einzeltitel/-/content/regional-exchange-on-countering-disinformation-held-in-berlin-1>.

⁵⁹ Global Libraries - Bulgaria Foundation, EAVI, BEST Institut, CREFOP Foundation and PR CARE, „Information Matters: Enhancing Digital and Media Literacy skills in the over 55s”, 2024. Erasmus+ Programme. <https://media-and-learning.eu/subject/media-literacy/enhancing-digital-and-media-literacy-skills-in-the-over-55s/>.

⁶⁰ EAEA (European Association for the Education of Adults) and UNESCO Institute for Lifelong Learning, „Digital competences frameworks for ALE: focus on andragogical approaches - DELTA Framework”, 2026. <https://eaea.org/2026/01/07/digital-competences-frameworks-for-ale-focus-on-andragogical-approaches/>.

⁶¹ Institute for War and Peace Reporting (IWPR) and Association of Independent Press (API), „Building Resilience in Moldova (BRIM)”, proiect finanțat de Uniunea Europeană, 2024–prezent, <https://iwpr.net/projects/focus/BRIM>.

⁶² Comisia Europeană, „Finanțare din partea UE în valoare de 5 milioane EUR pentru consolidarea educației în domeniul mass-mediei și a rezilienței la dezinformare”, 2025. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/ro/news/eu-funding-eu5-million-strengthen-media-literacy-and-resilience-disinformation>.

⁶³ AGERPRES, „Săptămâna mondială pentru educație mediatică și informațională (24–31 octombrie)”, 2025. <https://agerpres.ro/documentare/2025/10/24/saptamana-mondiala-pentru-educatie-mediatica-si-informatiionala-24-31-octombrie-onu--1496532>.

4. Modele pedagogice și cadre educaționale de referință privind formarea competenței de alfabetizare informațională și media

Combaterea dezinformării prin educație trebuie tratată ca un proces gradual de formare a rezilienței informaționale, nu ca o simplă transmitere de reguli tehnice. Dezinformarea acționează simultan asupra rațiunii, emoțiilor, identității sociale și comportamentului digital al persoanei. Din acest motiv, strategiile educaționale trebuie să combine gândirea critică, competențele digitale, alfabetizarea media, înțelegerea mecanismelor algoritmice și responsabilitatea civică în distribuirea informației.

La nivel internațional, formarea competențelor de alfabetizare informațională și media nu este fundamentată pe un model pedagogic unic, general acceptat și standardizat. Documentele de referință propun, mai curând, cadre conceptuale și cadre orientate spre formarea competențelor, care ghidează politicile educaționale și practicile didactice, lăsând adaptarea metodologică la nivelul contextelor naționale, instituționale și curriculare. Formarea competențelor de alfabetizare informațională și media este susținută de mai multe cadre pedagogice complementare. Acestea nu se exclud reciproc, dar pot fi integrate într-un model educațional comun: competențe de accesare a informației, evaluare critică, creare responsabilă de conținut și participare civică în spațiul digital.⁶⁴

Model conceptual de formare a competenței de alfabetizare informațională și media – UNESCO MIL: În viziunea UNESCO, alfabetizarea informațională și media reprezintă un cadru educațional integrat care urmărește dezvoltarea competențelor necesare pentru accesarea, evaluarea critică, utilizarea responsabilă și crearea de conținut informațional și media. Acesta pornește de la ideea că cetățeanul modern trebuie să poată accesa informația, să înțeleagă rolul mass-mediei și al platformelor digitale, să evalueze critic mesajele, să creeze conținut responsabil și să participe informat la viața publică.⁶⁵ UNESCO recomandă 20 de cadre și abordări pedagogice pentru dezvoltarea curriculumului AIM, incluzând: strategii offline, online, blended learning, cursuri autonome sau integrate în disciplinele existente, precum și educație informală. Organizația a dezvoltat și cursuri online deschise masive (MOOC) în mai multe limbi pentru a facilita accesul universal la formarea în domeniul MIL. Din punct de vedere pedagogic, modelul UNESCO MIL este util, deoarece nu reduce competența media la identificarea știrilor false, ci o conectează cu drepturile omului, libertatea de exprimare, diversitatea surselor, etica informației și participarea democratică. Într-un program educațional de

⁶⁴ Ministerul Educației din România, „Orientări metodologice pentru cadrele didactice din învățământul primar și secundar privind modalitățile de combatere a dezinformării și de promovare a alfabetizării digitale”, 2022. https://www.edu.ro/ghid_orientari_metodologice_promovare_alfabetizarii_digitale.

⁶⁵ UNESCO, Media and Information Literacy Curriculum for Educators and Learners: Think Critically, Click Wisely! (UNESCO Publishing, 2021), <https://www.unesco.org/mil4teachers/en/curriculum>.

combateră a dezinformării, acest model poate servi drept arhitectură de bază pentru definirea competențelor și a rezultatelor de învățare. Modelul UNESCO MIL este cel mai comprehensiv cadru internațional și stă la baza majorității inițiativelor naționale de formare a competenței AIM.

Cadru european de competență digitală DigComp 3.0: Cadrul european DigComp 3.0 definește competența digitală drept utilizarea încrezătoare, critică și responsabilă a tehnologiilor digitale. Relevanța sa pentru combaterea dezinformării rezultă din faptul că include explicit competențe de căutare, evaluare și gestionare a datelor, informațiilor și conținutului digital, precum și competențe privind siguranța online, identitatea digitală și utilizarea critică a sistemelor bazate pe inteligență artificială.⁶⁶ DigComp 3.0 poate constitui un instrument relevant pentru operaționalizarea competențelor digitale în contexte educaționale diferențiate în funcție de vârstă și de niveluri de dezvoltare. Astfel, pentru elevii din ciclul primar, competențele pot fi transpuse în comportamente simple, precum recunoașterea sursei unui mesaj, solicitarea sprijinului unui adult sau evitarea distribuirii imediate a informațiilor neverificate. Pentru liceeni și studenți, același cadru permite formularea unor rezultate de învățare mai complexe, orientate spre verificarea imaginilor, identificarea sursei originale, compararea informației cu surse independente și înțelegerea influenței algoritmilor asupra vizibilității și circulației conținutului online.

Educația pentru cetățenie digitală a Consiliului Europei: Consiliul Europei propune un cadru educațional pentru cetățenie digitală, construit în jurul participării responsabile, drepturilor, obligațiilor și bunăstării în mediul online. Manualul de educație pentru cetățenie digitală oferă instrumente pentru profesori, părinți, decidenți educaționali și furnizori de platforme, cu scopul de a ajuta copiii și tinerii să trăiască și să participe responsabil atât online, cât și offline.⁶⁷

Ghidurile Comisiei Europene: Comisia Europeană a elaborat ghiduri pentru profesori și educatori privind combaterea dezinformării și promovarea alfabetizării digitale prin educație și formare. Acestea au un caracter practic și sunt orientate către profesorii din învățământul primar și secundar, inclusiv către cadrele didactice care nu au o specializare avansată în domeniul digital.⁶⁸

Modele de verificare online: Civic Online Reasoning, lectura laterală și metoda SIFT. Pentru mediul online, unul dintre cele mai eficiente modele practice este Civic Online Reasoning, dezvoltat pe baza ideii că utilizatorii trebuie să învețe

⁶⁶ Jonathan Cosgrove and Romina Cachia, DigComp 3.0: European Digital Competence Framework – Fifth Edition (Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2025), <https://data.europa.eu/doi/10.2760/0001149>.

⁶⁷ Council of Europe, Digital Citizenship Education Handbook (Council of Europe Publishing, 2019), <https://www.coe.int/en/web/education/-/digital-citizenship-education-handbook>.

⁶⁸ European Commission, *Guidelines for Teachers and Educators on Tackling Disinformation and Promoting Digital Literacy through Education and Training* (Publications Office of the European Union, 2022), doi:10.2766/28248, <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/digital-education/actions/plan/guidelines-for-teachers-to-foster-digital-literacy-and-tackle-disinformation>.

să verifice rapid credibilitatea surselor digitale. O strategie centrală este lectura laterală: în loc să rămână pe aceeași pagină și să creadă ce spune sursa despre sine, elevul deschide alte surse independente și verifică reputația autorului, a organizației sau a afirmației.⁶⁹

În aceeași logică se înscrie metoda SIFT: *Stop, Investigate the source, Find better coverage, Trace claims to the original context*. Aceasta propune patru mișcări simple: oprirea reacției impulsive, investigarea sursei, căutarea unei acoperiri mai bune și urmărirea afirmației până la contextul original.⁷⁰ Pentru educația online, SIFT este utilă deoarece transformă gândirea critică într-o rutină operațională ușor de predat și de repetat.

Modelul Metaliteracy. Mackey și Jacobson au propus în 2011⁷¹ reconceptualizarea alfabetizării informaționale ca metaliteracy - un cadru global, autoreflexiv, care integrează tehnologiile emergente și unifică tipurile multiple de literație (media, digitală, vizuală, de comunicare). Metaliteracy este primul model care abordează explicit rețelele de socializare și comunitățile online ca spații de producere și partajare a cunoașterii, nu doar ca spații de consum al informației. Autorii au argumentat necesitatea unui nou cadru pentru a răspunde provocărilor ridicate de rețelele de socializare și de tehnologiile Web, neacoperite de modelele anterioare. Metaliteracy promovează gândirea critică și colaborarea în era digitală și este conceput ca un cadru unificator care susține dobândirea, producerea și partajarea cunoașterii în comunități online colaborative. Acest model stă la baza Cadrului ACRL 2016 (*Framework for Information Literacy for Higher Education*) și a inspirat dezvoltarea de MOOC-uri pentru formarea competenței în medii online colaborative, inclusiv pe platforma Metaliteracy.org.⁷²

Modelul TPACK - Technological Pedagogical Content Knowledge. Modelul TPACK reprezintă un cadru teoretic pentru înțelegerea și descrierea tipurilor de cunoaștere pe care un cadru didactic trebuie să le dețină pentru a integra eficient tehnologia în procesul de predare-învățare. Elaborat de Matthew Koehler și Punya Mishra la Michigan State University, modelul extinde cadrul PCK (Pedagogical Content Knowledge) al lui Shulman (1986)⁷³ prin adăugarea dimensiunii tehnologice.⁷⁴ Cele trei domenii fundamentale ale modelului sunt: (1) CK -

⁶⁹ Sam Wineburg and Sarah McGrew, „Lateral Reading: Reading Less and Learning More When Evaluating Digital Information”, *Teachers College Record* 121, nr. 11 (2019): 1–40, <https://doi.org/10.1177/016146811912101102>.

⁷⁰ Mike Caulfield, „SIFT (The Four Moves)”, Hapgood, 2019, <https://hapgood.us/2019/06/19/sift-the-four-moves/>.

⁷¹ Thomas P. Mackey and Trudi E. Jacobson, „Reframing information literacy as a metaliteracy”, *College & Research Libraries* 72, nr. 1 (2011): 62–78. <https://doi.org/10.5860/crl-76r1>.

⁷² Association of College and Research Libraries, *Framework for Information Literacy for Higher Education* (Chicago: American Library Association, 2016), <https://www.ala.org/acrl/standards/ilframework>.

⁷³ Lee S. Shulman, „Those Who Understand: Knowledge Growth in Teaching”, *Educational Researcher* 15, nr. 2 (1986): 4–14, <https://doi.org/10.3102/0013189X015002004>.

⁷⁴ Matthew J. Koehler and Punya Mishra, „What is Technological Pedagogical Content Knowledge?”, *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education* 9, nr. 1 (2009): 60–70.

cunoașterea conținutului (Content Knowledge), care se referă la cunoașterea aprofundată a disciplinei predate (concepte, teorii, metode de cercetare și structuri epistemice specifice domeniului); (2) PK – cunoașterea pedagogică (Pedagogical Knowledge), care include cunoașterea metodelor, strategiilor și proceselor de predare-învățare-evaluare, independent de conținut (managementul clasei, proiectarea didactică, teorii ale învățării); (3) TK – cunoașterea tehnologică (Technological Knowledge), axată pe cunoașterea instrumentelor tehnologice disponibile, a modului în care funcționează și a potențialului lor de aplicare în contexte educaționale. Originalitatea modelului constă în intersecțiile dintre aceste trei domenii, care generează patru tipuri de cunoaștere: PCK - articularea conținutului cu pedagogia (*cum se predă eficient un anumit conținut*); TCK - articularea tehnologiei cu conținutul (*cum transformă tehnologia reprezentarea și înțelegerea unui domeniu*); TPK - articularea tehnologiei cu pedagogia (*cum modifică tehnologia metodele de predare*); TPACK - intersecția celor trei domenii (*cunoașterea integrată care permite utilizarea eficientă a tehnologiei pentru predarea unui conținut specific, într-un context pedagogic determinat*).

Modelul The Seven Faces of Information Literacy. Cercetătoarea australiană Christine Bruce a creat modelul care prezintă alfabetizarea informațională ca un concept multidimensional, experimentat diferit de fiecare persoană, prin șapte „fețe” sau concepții: *tehnologia informației* (utilizarea calculatorului și a resurselor digitale); *sursele de informare* (cunoașterea resurselor disponibile); *procesele informaționale* (executarea proceselor de căutare); *controlul informației* (organizarea și stocarea informației); *construirea cunoașterii* (utilizarea informației pentru a forma perspective); *extinderea cunoașterii* (utilizarea informației pentru intuiții și soluții personale); *înțelepciunea* (utilizarea informației în beneficiul altora).⁷⁵

Modelul Technocognition. Conceptul a fost elaborat de cercetătoarea franceză Divina Frau-Meigs (Université Sorbonne Nouvelle, Paris) pentru a descrie procesele cognitive care sunt activate în mod specific atunci când omul interacționează cu sisteme digitale. Premisa centrală a conceptului este că tehnologia digitală nu este un instrument neutru, iar algorithmi de recomandare, interfețele vizuale și fluxurile de conținut personalizat restructurează activ modul în care utilizatorul caută, evaluează și procesează informația, adesea fără conștientizarea acestui fapt.⁷⁶ Frau-Meigs argumentează că formarea competenței AIM în era digitală nu poate avea loc în afara contextului tehnologic real în care circulă dezinformarea. Nu este suficient să-l înveți pe un utilizator ce este dezinformarea în general. Este

<https://citejournal.org/volume-9/issue-1-09/general/what-is-technological-pedagogical-content-knowledge/>.

⁷⁵ Christine Bruce, *The Seven Faces of Information Literacy* (Adelaide, SA: Auslib Press, 1997), https://www.researchgate.net/publication/239229387_The_Seven_Faces_of_Information_Literacy.

⁷⁶ Divina Frau-Meigs, „Transliteracy as the new research horizon for media and information literacy”, *Medijske studije / Media Studies* 3, nr. 6 (2012): 14–26. <https://ojs.srce.hr/index.php/medijske-studije/article/view/6064>.

necesar să-l înveți să gândească critic în timp ce utilizează un instrument digital. Aceasta implică integrarea instrumentelor de verificare în procesul de gândire critică, nu prezentarea lor separată. Conceptul complementar pe care îl propune Frau-Meigs este *transliteracy*, adică capacitatea de a transfera competența critică de pe o platformă digitală pe alta. Frau-Meigs a demonstrat că introducerea unui instrument digital de verificare a informației în sala de clasă nu generează automat gândire critică. Efectele pedagogice semnificative apar doar atunci când instrumentul este integrat într-un design didactic deliberat, bazat pe scaffolding progresiv și pe sprijinul gradual al profesorului, care ghidează utilizatorul de la operații simple spre utilizare autonomă complexă.⁷⁷

Teza de doctorat a cercetătoarei Florinela Mocanu (2022) propune un *model tridimensional de alfabetizare digitală aplicabil adulților în contextul rețelelor de socializare*.⁷⁸ Modelul integrează trei componente: (1) alfabetizarea informațională în digital — capacitatea de a evalua, gestiona și utiliza informații digitale (evaluarea surselor, identificarea dezinformării, utilizarea aplicațiilor digitale); (2) alfabetizarea vizuală în digital — înțelegerea și producerea de conținut vizual în medii digitale, cu accent pe Instagram și alte platforme vizuale; (3) alfabetizarea socio-emoțională în digital — gestionarea interacțiunilor online, empatia digitală, înțelegerea dinamicii de grup în rețelele sociale. Cercetarea a utilizat focus grupuri și chestionare aplicate adulților cu vârste între 60 și 81 de ani din România, demonstrând că modelul tridimensional surprinde mai fidel complexitatea competenței AIM în mediile online decât abordările unidimensionale. Teza Mocanu (2022) este una dintre primele cercetări românești care propun un model pedagogic propriu, adaptat specificului platformelor de social media, cu accent pe adulți vârstnici.

Cercetările privind alfabetizarea informațională și media sunt relativ recente în Republica Moldova, iar producția academică dedicată acestui sector a crescut vizibil după 2017, odată cu introducerea disciplinei opționale Educație pentru media în sistemul de învățământ primar și secundar.

În Republica Moldova există o singură teză de doctorat a lui Temel Karaaslan, din 2022,⁷⁹ care tratează explicit educația media ca domeniu de studiu. Teza realizează o analiză comparativă a educației media în Turcia și Republica Moldova, cu referire la experiența europeană (Finlanda, Marea Britanie). Cercetarea abordează: motivele necesității educației media în societatea contemporană; definirea și delimitarea conceptelor de educație media, alfabetizare media, cultură

⁷⁷ Frau-Meigs, „Transliteracy as the new research horizon for media and information literacy”; Thomas Nygren, Divina Frau-Meigs, Nicoleta Corbu and Sonia Santoveña-Casal, „Teachers' views on disinformation and media literacy supported by a tool designed for professional fact-checkers: perspectives from France, Romania, Spain and Sweden”, *SN Social Sciences* 2, nr. 4 (2022): 40. <https://doi.org/10.1007/s43545-022-00340-9>.

⁷⁸ Florinela Mocanu, *Alfabetizarea digitală în social media pe categorii de vârstă* (teză de doctorat, SNSPA, București, 2022).

⁷⁹ Temel Karaaslan, *Tendințele actuale și perspectivele dezvoltării educației media în spațiul media din Turcia și Republica Moldova* (teză de doctorat, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, 2022), http://www.cnaa.md/files/theses/2022/58515/temel_karaaslan_thesis.pdf.

media, competență media, pedagogie media; politicile și proiectele organizațiilor internaționale (UNESCO, Parlamentul European, UE); experiența națională de implementare a educației media în Republica Moldova; perspectivele de dezvoltare a educației media în Republica Moldova, în raport cu practicile europene.

Loretta Handrabura și Natalia Grîu sunt cele mai prolifiche cercetătoare din Republica Moldova în domeniul educației media. Ele au elaborat toate curriculumurile și manualele naționale „Educație pentru media”, aprobate de Ministerul Educației și Cercetării, și au publicat studii academice pe această temă. Astfel, articolul „Media Literacy in the Context of 21st-century Skills”⁸⁰ prezintă experiența implementării educației media în Republica Moldova în anii precedenți și argumentează că studiul acesteia este imperativ la nivel de sistem. Aliniindu-se la practicile europene existente, autoarele formulează recomandări relevante privind o abordare holistică a acestui domeniu educațional. Studiul documentează, pentru prima dată în literatura academică din țară, procesul de introducere a curriculumului opțional de educație media.

Curriculumul pentru disciplina „Educație pentru media”, clasele III-IV (2017, ediția a II-a 2024) este un document curricular pionier la nivel național, care a introdus educația media în ciclul primar. Acest document propune o educație centrată pe gândirea critică, decodificarea mesajelor media, siguranța online și consumul responsabil de conținut digital, adaptată pentru vârsta de 8-10 ani. Curriculumul și manualul „Educație pentru media”, clasele VII-VIII (2018), pentru nivelul gimnazial, extind competențele media, cu accent pe analiza critică a conținuturilor digitale, identificarea dezinformării, înțelegerea algoritmilor și a bulelor informaționale, precum și producerea etică de conținut online. Curriculumul și manualul „Educație pentru media”, clasele X-XI (2019, ediția a II-a 2024), realizate de Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI) și aprobate de MEC al Republicii Moldova, abordează teme precum libertatea presei și democrația media, dezinformarea și propaganda, inteligența artificială și conținutul generat, cetățenia digitală și responsabilitatea în mediul online. Ediția a II-a (2024) a actualizat conținutul pentru a reflecta evoluțiile recente din domeniu. Curriculumurile și manualele sunt disponibile pe platforma <https://educatia.mediacritica.md>.

Mariana Iațco, cercetătoare la Universitatea de Stat din Moldova, abordează nivelul de alfabetizare media din perspectivă empirică, cu accent pe tineri.⁸¹ Studiul analizează nivelul actual de alfabetizare media în rândul tinerilor din Republica Moldova, în contextul creșterii continue a competențelor digitale ca prioritate

⁸⁰ Loretta Handrabura and Natalia Grîu, „Media Literacy in the Context of 21st-century Skills”, *Didactica Pro. Revista de teorie și practică educațională* 18, nr. 4–5 (2018): 46–49. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3462017>.

⁸¹ Mariana Iațco, „Nivelul de alfabetizarea media în rândul tinerilor din Republica Moldova”, în *Modernizarea guvernării din Republica Moldova: aspecte teoretico-aplicative*, conferință științifică națională cu participare internațională, 27 mai 2022 (Chișinău: CEP USM, 2022), 54–67, <https://doi.org/10.5281/zenodo.7528027>.

națională, documentează impactul proiectului UNDP Moldova (Accelerarea transformării digitale în sectorul public, 2021) și evaluează deficitul de competență media la tineri, în special în ceea ce privește identificarea dezinformării, evaluarea surselor online și utilizarea responsabilă a rețelelor sociale.

În acest context, Republica Moldova se află la o intersecție importantă: pe de o parte, dispune de o practică educațională (curriculumuri, manuale, expertiză), dar, pe de altă parte, cercetarea academică fundamentată pe modelele pedagogice de formare a competenței AIM rămâne un domeniu deschis la cercetare.

Pentru fundamentarea strategiilor educaționale de combatere a dezinformării, este necesară delimitarea principalelor cadre conceptuale și metodologice care stau la baza formării competenței de alfabetizare informațională și media. Aceste cadre nu reprezintă întotdeauna modele pedagogice în sens strict, însă oferă repere esențiale pentru definirea competențelor, formularea rezultatelor de învățare și proiectarea activităților educaționale.

Tabelul 4 sistematizează cele mai relevante cadre internaționale și metodologice utilizate în dezvoltarea alfabetizării informaționale, media și digitale. Acestea oferă instituțiilor repere metodologice pentru formarea gândirii critice, dezvoltarea alfabetizării media și consolidarea capacității de evaluare critică a informației, a comportamentelor digitale responsabile și a evaluării informației în contexte educaționale formale și nonformale.

Tabelul 4. Cadre conceptuale, metodologice pentru formarea competenței de alfabetizare informațională și media

Model / cadru	Accent pedagogic	Utilitate în combaterea dezinformării	Aplicare recomandată
UNESCO MIL	Accesarea informației, înțelegerea rolului mass-mediei și al platformelor digitale, evaluarea critică a mesajelor, crearea de conținut responsabil și participarea informată la viața publică.	Oferă o arhitectură largă pentru alfabetizare media și informațională.	Curriculum, formare inițială și continuă a cadrelor didactice, proiecte interdisciplinare.
DigComp 3.0	Competență digitală critică, sigură și responsabilă.	Permite definirea indicatorilor și a nivelurilor de competență.	Evaluarea competențelor digitale și media pe niveluri de vârstă.
Ghidurile Comisiei Europene	Activități practice pentru profesori și educatori.	Transformă dezinformarea în sarcini didactice concrete.	Lecții la clasă, exerciții de verificare, activități transdisciplinare

Model / cadru	Accent pedagogic	Utilitate în combaterea dezinformării	Aplicare recomandată
Consiliul Europei - cetățenie digitală	Drepturi, responsabilități, participare democratică și bunăstare online.	Leagă dezinformarea de cultura democratică și de responsabilitatea civică.	Educație pentru societate, educație civică, proiecte comunitare.
Civic Online Reasoning / SIFT	Lectură laterală și verificare rapidă a surselor online.	Transformă gândirea critică într-o rutină operațională ușor de predat și repetat; formează reflexul de a verifica rapid credibilitatea surselor digitale înainte de a reacționa impulsiv.	Aplicabil în mediul online, la toate nivelurile: gimnaziu, liceu, universitate, formarea adulților; integrat în activități cu instrumente digitale de verificare.
Modelul Metaliteracy	Metacogniție, producție colaborativă de cunoaștere și reflecție critică în mediile digitale și pe rețelele sociale.	Formează capacitatea de a evalua, produce și partaja informații în mod critic în comunități online.	Învățământ superior, formare continuă, cursuri online deschise (MOOC).
Modelul TPACK	Integrarea coerentă a cunoașterii pedagogice, a conținutului disciplinar și a competenței tehnologice în proiectarea didactică.	Fundamentează utilizarea deliberată a instrumentelor digitale de verificare în scop pedagogic.	Formare inițială și continuă a cadrelor didactice; proiectarea activităților cu instrumente digitale de fact-checking la toate nivelurile de învățământ.
Modelul The Seven Faces of Information Literacy	Experiența multidimensională a informației:	Permite diagnosticarea nivelului real de înțelegere a informației	Învățământ superior, formare continuă, evaluare diagnostică a competenței informaționale; util
	de la utilizarea tehnologiei până la înțelepciunea aplicată în beneficiul comunității.	și adaptarea intervențiilor pedagogice la concepțiile individuale ale cursanților.	în programele de biblioteconomie și pedagogie.

Model / cadru	Accent pedagogic	Utilitate în combaterea dezinformării	Aplicare recomandată
Modelul Technocognition	Gândire critică activată în interacțiunea directă cu instrumentele digitale; integrarea verificării informației în procesele cognitive ale utilizatorului.	Fundamentează pedagogia bazată pe instrumente de IA pentru detectarea dezinformării.	Liceu, universitate, formare profesională; adecvat pentru activități de fact-checking cu instrumente digitale.
Curriculum și manual „Educație pentru media” (primar, gimnazial, liceal)	Gândire critică, decodificarea mesajelor media, siguranță online, producție responsabilă de conținut digital; adaptat pentru niveluri de vârstă (8-18 ani).	Singurul curriculum național AIM aprobat în Republica Moldova oferă un cadru structurat pentru formarea competenței media pentru cele mai vulnerabile categorii de vârstă.	Disciplină opțională în ciclul primar (cl. III-IV), gimnazial (cl. VII-VIII) și liceal (cl. X-XI) din Republica Moldova; un model replicabil pentru formare nonformală.

Apariția conținutului sintetic generat de IA (deepfake video, audio, imagini) a creat o nouă provocare epistemică pentru modelele pedagogice existente. Cercetările recente⁸² demonstrează că oamenii identifică conținutul deepfake cu o acuratețe apropiată de nivelul aleatoriu (chance level), iar expunerea la dezinformare vizuală are efecte mai persistente decât expunerea la dezinformare textuală. În literatura de specialitate se identifică două abordări pedagogice complementare:

- *Abordarea tehnico-analitică*: integrarea în curriculum a detectoarelor automate de deepfake, prezentate ca instrumente complementare pentru sprijinirea judecății umane. Limitarea acestei abordări constă în instabilitatea modelelor de detecție, ceea ce limitează transferabilitatea lor pedagogică.
- *Abordarea cognitiv-inoculatoare*: intervenții de tip digital literacy care dezvoltă indicatori de detecție bazați pe procesare euristică informată, semnale vizuale ale artefactelor IA (incoerențe în zona ochilor, a părului și a mâinilor), verificarea provenienței surselor și evaluarea contextului de publicare. Studii recente⁸³ demonstrează eficacitatea acestor intervenții

⁸² Alexander Diel, Martin Teufel and Alexander Bäuerle, „Inability to detect deepfakes: Deepfake detection training improves detection accuracy, but increases emotional distress and reduces self-efficacy”, 2024. OSF. <https://doi.org/10.31219/osf.io/muwnj>.

⁸³ Maurice Jakesch, Jeff T. Hancock and Mor Naaman, „Human heuristics for AI-generated lan-

de scurtă durată, mai ales atunci când sunt combinate cu elemente de prebunking.

Un studiu publicat în 2024⁸⁴ a testat o intervenție bazată pe indicatori de detecție a deepfake-urilor pe TikTok cu adolescenți și a raportat îmbunătățiri semnificative ale acurateții de discriminare, sugerând că modelele pedagogice contextuale, adaptate platformelor specifice folosite de cursanți, sunt mai eficiente decât modelele generice.

O inițiativă relevantă pentru dezvoltarea competențelor de alfabetizare informațională și media o constituie platforma ReallInfo.md, concepută ca instrument educațional și tehnologic pentru detectarea și combaterea știrilor false și a conținutului deepfake, realizată în cadrul proiectului de cercetare „Metodologia dezvoltării unui model integrat de detectare și combatere a dezinformării în Republica Moldova: abordare tehnologică și socio-educțională”. Platforma include funcționalități de verificare automată a conținutului, module educaționale interactive și resurse educaționale pentru profesori, tineri și persoane de vârstă a treia. Prin această abordare, ReallInfo.md contribuie la consolidarea rezilienței informaționale și la dezvoltarea unor competențe practice de verificare critică a conținutului digital.

Astfel, integrarea TIC în modelele de combatere a dezinformării reprezintă un domeniu de cercetare în expansiune rapidă, cu contribuții semnificative din psihologia cognitivă, științele informației, pedagogia media și informatica. Analiza literaturii actuale permite formularea următoarelor concluzii cu relevanță directă pentru practica educațională:

- *prebunking-ul digital gamificat* are eficacitate empirică demonstrată intercultural și constituie modelul pedagogic cu cel mai solid fundament teoretico-experimental;
- *instrumentele IA de detecție a dezinformării* sunt eficiente pedagogic numai în cadrul unor modele structurate bazate pe TPACK și technocognition, nu ca activități izolate;
- *Modelul SIFT și citirea laterală* oferă o metodologie transferabilă, compatibilă cu integrarea instrumentelor TIC accesibile și validată empiric pentru diferite niveluri de școlarizare.

Formarea inițială și continuă a cadrelor didactice pentru integrarea pedagogică a TIC în combaterea dezinformării constituie o condiție infrastructurală fără de care modelele descrise nu pot fi implementate la scară sistemică.

guage are flawed”, *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America* 120, nr. 11 (2023), <https://doi.org/10.1073/pnas.2208839120>; Anastasia Kozyreva, Stephan Lewandowsky and Ralph Hertwig, „Citizens versus the internet: Confronting digital challenges with cognitive tools”, *Psychological Science in the Public Interest* 21, nr. 3 (2020): 103–156. <https://doi.org/10.1177/1529100620946707>.

⁸⁴ Katrin Hartwig, Tom Biselli, Franziska Schneider and Christian Reuter, „From Adolescents’ Eyes: Assessing an Indicator-Based Intervention to Combat Misinformation on TikTok”, in *Proceedings of the 2024 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems* (2024), 1–20, <https://doi.org/10.1145/3613904.3642264>.

5. Modelul pedagogic MIDECOD și rolul central al sistemului RealInfo

Analiza profilurilor informaționale pe categorii de vârstă

Pentru elaborarea modelului pedagogic de formare/dezvoltare a competenței de alfabetizare informațională și media (AIM), în prezentul studiu s-a investigat, inițial, profilul informațional al a trei categorii de cetățeni din Republica Moldova: elevi de liceu, studenți din primul an de facultate din instituții de învățământ superior și persoane de vârstă a treia. Instrumentul de colectare a datelor a constat în trei chestionare adaptate specificului fiecărei categorii, aplicate în format digital (Google Forms) în toamna anului 2025 pe un eșantion total de 973 de respondenți (tabelul 5). Chestionarul a inclus itemi cu alegere multiplă și evaluări pe o scală Likert (1-5).

Tabelul 5. Repartizarea eșantionului după categorii de vârstă, gen, localizare

Categorie	N	Gen	Localizare
Elevi de liceu (cl. X-XII)	599	Feminin (62,3%), Masculin (37,7%)	Chișinău (48,7%), Orhei (39,7%), Șoldănești (11,5%)
Studenți, anul I	251	Feminin (93,2%), Masculin (6,8%)	Chișinău
Persoane de vârstă a treia (>60 ani)	123	Masculin (56,5%), Feminin (43,5%)	Urban (87%), Rural (13%)

Chestionarele au vizat următoarele dimensiuni comune: (1) accesul la informație și sursele media preferate; (2) nivelul de interes pentru informare și rolul emoțiilor în procesarea informației; (3) comportamentele de verificare a informației; (4) încrederea în diverse tipuri de surse; (5) vulnerabilitatea la dezinformare; (6) atitudinile față de formarea competenței AIM.

Astfel, analiza comparativă a vizat următoarele dimensiuni:

- ♦ *Sursele de informare: divergențe și constante.* Analiza comparativă a surselor de informare indică o ruptură generațională clară între tineri (elevi, studenți) și vârstnici. În timp ce rețelele sociale domină consumul informațional al tinerilor (87,1% la elevi, 80,9% la studenți), vârstnicii rămân ancorați în televiziune (91,3%), cu o prezență semnificativă și în mediul digital (YouTube 78,3%, rețele sociale 65,2%).

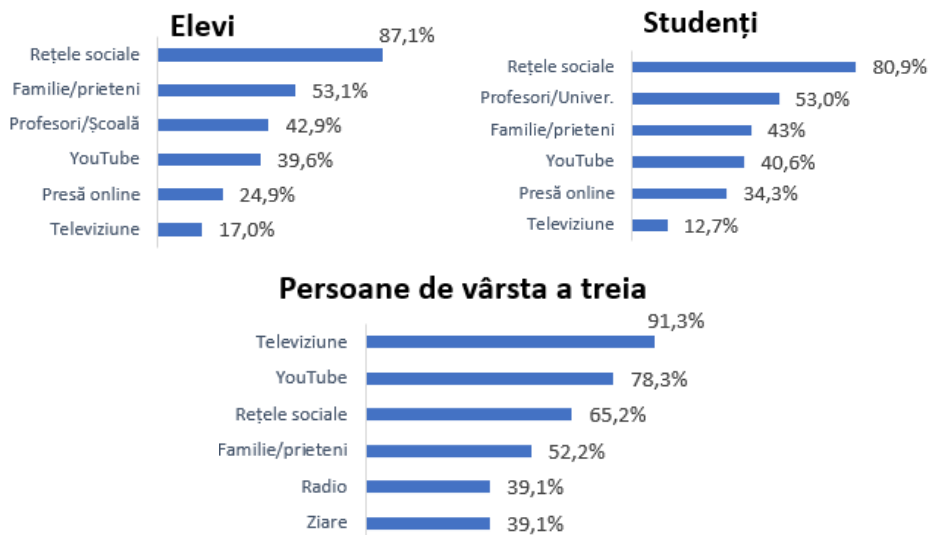

Fig. 2. Principalele surse de informare pe categorii de vârstă

Prezența platformelor de podcast/YouTube în toate cele trei categorii (elevi - 39,6%; studenți - 40,6%; vârstnici - 78,3%) indică o convergență parțială, neașteptată, în jurul conținutului audio-video, cu implicații pentru proiectarea materialelor educaționale pentru dezvoltarea competenței AIM (figura 2).

♦ *Nivelul de interes pentru informare și de vulnerabilitate emoțională.* Există o relație direct proporțională între vârstă și interesul pentru informare: $M=4,01$ (elevi); $M=4,28$ (studenți); $M=4,74$ (vârstnici). Un nivel ascendent similar se regăsește, parțial, și în impactul emoțional al informației: $M=2,91$ (elevi); $M=3,35$ (studenți); $M=3,43$ (vârstnici). Această configurație indică că grupul vârstnicilor, deși cel mai interesat de informare, este și cel mai expus riscului procesării emoționale a conținutului de informații false (figura 3).

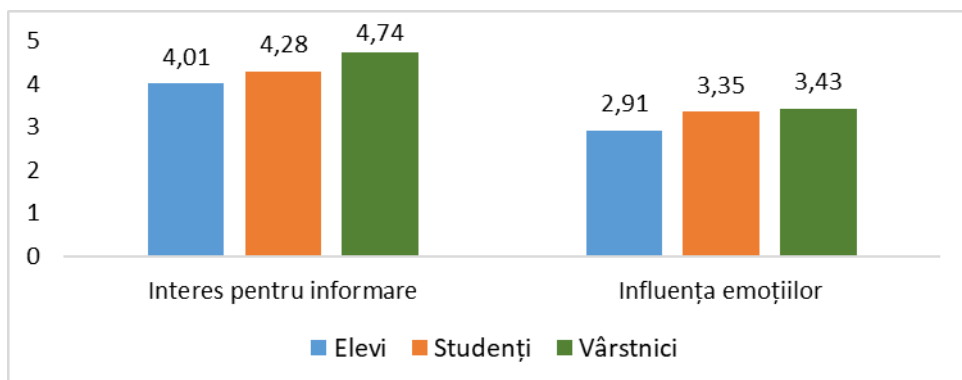

Fig. 3. Scorul privind interesul pentru informare și influența emoțiilor asupra procesării informației (scală Likert 1-5)

• *Comportamente de verificare a informației: convergențe și divergențe.* Un element de convergență remarcat în toate cele trei grupuri este comportamentul declarat de nondistribuire fără verificare: niciodată (55,1% (elevi); 65,3% (studenți); 69,6% (vârstnici)), cu o tendință clară de creștere odată cu vârsta. Această convergență sugerează o normă socială împărtășită privind responsabilitatea în diseminarea informației. În schimb, competența efectivă de verificare a informației este diferențiată. În timp ce elevii și studenții apelează la site-uri oficiale și la Google, 13,0% dintre vârstnici declară că nu știu cum să verifice o știre șocantă, evidențiind o lacună specifică în competențele digitale (tabelul 6).

Tabelul 6. Comportamente de verificare a informației

Indicator	Elevi	Studenți	Vârstnici
Foliesc fact-check frecvent	21,2%	29,1%	nu folosesc
Încredere în social media (M/5)	2,69	2,49	2,30
Încredere site-uri oficiale (M/5)	3,74	3,81	4,00
Încredere în influenceri/blogeri (M/5)	2,56	2,38	1,65
Bias de confirmare (Da, explicit)	21,7%	25,9%	34,8%
S-au simțit manipulați (Da)	19,9%	38,6%	21,7%
Importanța recunoașterii dezinformării (Da)	71,8%	82,1%	87,0%
Interesați de formare AIM (Foarte interesat)	8,7%	33,5%	56,5%
Necesitate în instrumente digitale de detectare a dezinformării (Da)	57,6%	68,9%	91,3%

• *Ierarhia încrederii în sursele de informare* este consistentă în toate cele trei grupuri: site-urile oficiale primesc cel mai ridicat scor, urmate de social media, iar influencerii se află pe ultimul loc. Însă nivelul încrederii se diferențiază semnificativ între grupuri: vârstnicii manifestă o încredere semnificativ mai mare în sursele oficiale ($M=4,00$) și o încredere mai mică în influenceri ($M=1,65$) comparativ cu tinerii (figura 4). Această polarizare a încrederii la vârstnici îi expune la forme de dezinformare care imită surse oficiale sau se dau drept autorități.

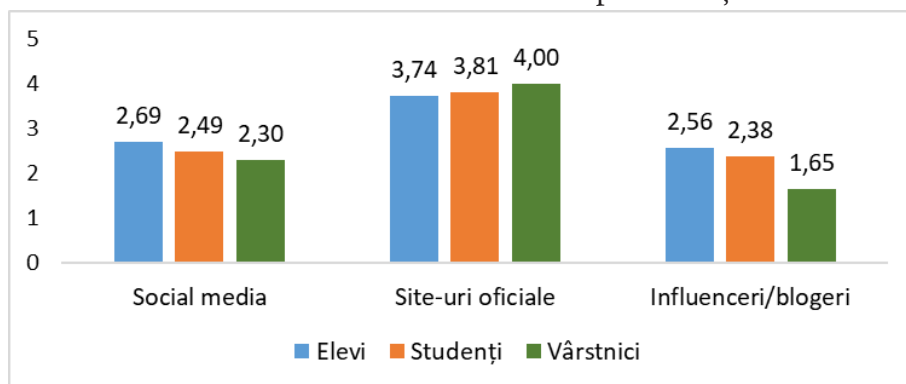

Fig. 4. Nivelul mediu de încredere și tipurile de surse de informare (scală Likert 1-5)

• *Biasul de confirmare* reprezintă vulnerabilitatea cognitivă cea mai răspândită în întregul eșantion: între 75% și 83% dintre respondenții fiecărei categorii

admit că nu verifică sau că este posibil să nu verifice informațiile care confirmă convingerile lor preexistente (figura 5). Această constatare are implicații directe pentru proiectarea intervențiilor pedagogice: simpla furnizare de informații factuale nu este suficientă; modelele pedagogice eficiente trebuie să abordeze explicit mecanismele cognitive ale biasului de confirmare.

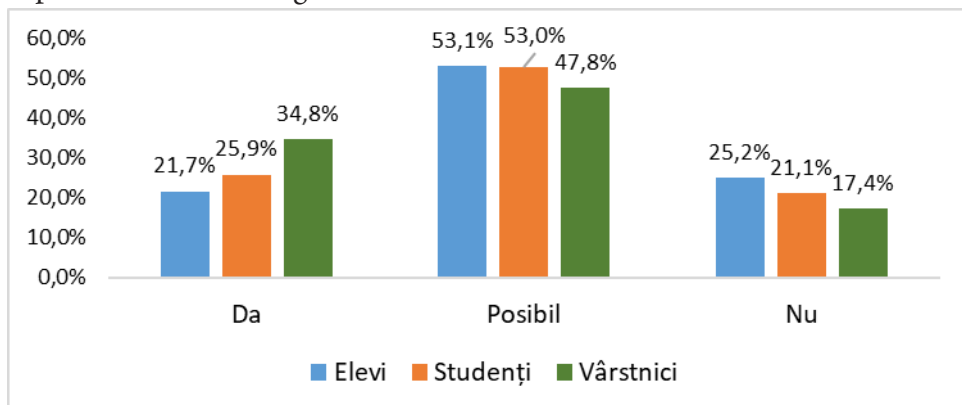

Fig. 5. Biasul de confirmare: tendința de a nu verifica informațiile care coincid cu propriile convingeri

- Un element de consens este *receptivitatea* ridicată *privind formarea competenței AIM*, prezentă în toate cele trei categorii, dar crescândă odată cu vârsta (figura 6). În timp ce elevii sunt mai puțin entuziasmați de atelierele formale (8,7% foarte interesați), vârstnicii manifestă cel mai ridicat nivel de interes (56,5% foarte interesați). Dorința de a dispune de un instrument digital de detectare a știrilor false este la fel de ridicată: 57,6% (elevi); 68,9% (studenți); 91,3% (vârstnici).

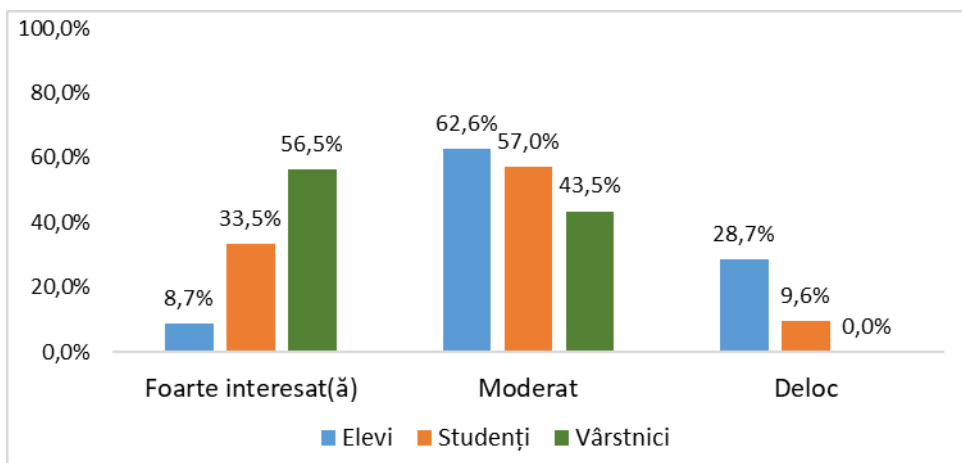

Fig. 6. Interesul pentru formarea/dezvoltarea competenței AIM pe categorii de vârstă

Analiza comparativă evidențiază un paradox fundamental: receptivitatea la formarea competenței AIM este direct proporțională cu vârsta, în timp ce vulnerabilitatea la dezinformare, măsurată prin biasul de confirmare, depinde

de autoritate și lacunele de competență digitală, urmează un gradient similar. Acest fapt justifică proiectarea unui model pedagogic diferențiat pe vârstă, dar cu obiective comune.

Analiza celor trei profiluri informaționale conduce la următoarele concluzii cu relevanță directă pentru proiectarea intervențiilor pedagogice în domeniul alfabetizării informaționale și media în Republica Moldova:

- *Dependența diferențiată de rețelele sociale:* Rețelele sociale reprezintă sursa primară de informare pentru tineri și o sursă secundară semnificativă pentru vârstnici, chiar și în condiții de încredere scăzută. Orice model pedagogic orientat spre formarea rezilienței la dezinformare trebuie să integreze particularitățile funcționale ale platformelor digitale (algoritmi de personalizare, formate de conținut, mecanisme de distribuire virală etc.) ca variabile constitutive ale designului didactic, nu ca elemente periferice.
- *Biasul de confirmare ca vulnerabilitate transversală:* Prezent în toate cele trei categorii de vârstă cu frecvența între 75% și 83%, biasul de confirmare reprezintă ținta prioritară a oricărei intervenții pedagogice axate pe reziliență la dezinformare. Modelele de prebunking gamificat și tehnicile de citire laterală (SIFT) sunt indicate ca instrumente pedagogice.
- *Competența de verificare a informațiilor în raport cu intenția de verificare:* Există un decalaj între intenția declarată de verificare (ridicată în toate grupurile) și competența efectivă de verificare (limitată, în special la vârstnici, unde 13% nu știu cum să verifice). Programele de formare trebuie să vizeze competențe digitale practice, nu doar atitudini.
- *Receptivitatea vârstnicilor ca resursă subutilizată:* Cel mai ridicat nivel de interes pentru formarea competenței AIM și pentru instrumentele digitale de detecție a dezinformării se regăsește în rândul vârstnicilor. Această receptivitate, confirmată de vulnerabilitățile specifice identificate (bias de confirmare, dependență de autoritate, impact emoțional ridicat), justifică investiții prioritare în programele de formare a competenței AIM dedicate acestei categorii de vârstă.
- *Necesitatea unui instrument național de evaluare a competenței AIM:* Lipsa unui instrument național validat pentru măsurarea competenței AIM (planificat pentru 2026, conform Planului Interministerial) face dificilă compararea longitudinală a datelor și evaluarea impactului programelor de formare. Prezentul studiu poate constitui o referință inițială pentru un astfel de instrument.

În ansamblu, cele trei profiluri informaționale definesc o populație cu o receptivitate autentică față de alfabetizarea informațională și media, dar cu vulnerabilități cognitive și de competență distincte în funcție de categorii de vârstă. Un model pedagogic eficient trebuie să fie diferențiat, contextualizat în platformă și ancorat în mecanismele psihologice ale procesării critice a informației.

Fundamentarea conceptuală a modelului MIDECOD

Modelul pedagogic propus – MIDECOD (Model Integrat de Detectare și Combateră a Dezinformării) – reprezintă un model hibrid, construit prin combinarea selectivă a mai multor cadre teoretice recunoscute în literatura internațională de specialitate. Această alegere nu este arbitrară, ci decurge din complexitatea obiectivului central: *formarea rezilienței la dezinformare la trei categorii de vârstă cu profiluri cognitive, comportamentale, psihologice și digitale semnificativ diferite.*

Analiza comparativă a modelelor pedagogice axate pe formarea/dezvoltarea competenței de alfabetizare informațională și media a permis identificarea unui set de modele utilizate în construirea modelului MIDECOD (tabelul 7).

Tabelul 7. Analiza modelului MIDECOD în raport cu modelele pedagogice internaționale

Model / cadru teoretic	Contribuție pentru MIDECOD	Noutate
UNESCO MIL	Competențele-nucleu AIM, cetățenia digitală, abordarea pe trei niveluri (bază, intermediar, avansat).	integrarea unui sistem IA funcțional (RealInfo); contextualizarea pe spațiul mediatic moldovenesc;
Metaliteracy	Dimensiunea metacognitivă, producția colaborativă de cunoaștere în medii online, autorefecția.	extinde cu o componentă tehnologică IA explicită (RealInfo); perspectivă intergenerațională;
TPACK	Îmbinarea cunoașterii pedagogice și a cunoașterii conținuturilor cu cea tehnologică în utilizarea instrumentelor digitale (RealInfo).	niveluri progresive, divizate pe categorii de vârstă, ale componentei educaționale RealInfo;
SIFT + citire laterală	Metodologia de verificare rapidă, evaluarea surselor, lateral reading.	fact-checking încorporat în sistemul RealInfo;
Technocognition	Integrarea instrumentelor IA de detectare în pedagogia AIM, cu scaffolding progresiv.	Sistemul RealInfo nu este privit ca un instrument tehnic adăugat procesului didactic, ci ca o componentă constitutivă a acestuia.

Față de modelele pedagogice din literatura internațională, MIDECOD prezintă câteva caracteristici originale care îl diferențiază și îl adaptează contextului național:

- *Flexibilitatea intergenerațională:* modelul este proiectat simultan pentru trei categorii de vârstă (elevi, studenți, vârstnici), cu componente comune și segmente specifice, ceea ce îl distinge de modelele orientate exclusiv către un singur nivel educațional.

- *Contextualizarea lingvistică și culturală*: sistemul RealInfo este antrenat pe date din spațiul mediatic al Republicii Moldova, în limbile română și rusă, reflectând particularitățile locale ale dezinformării, un aspect absent din modelele internaționale generice.
- *Integrarea human-in-the-loop*: modelul combină analiza automată IA cu expertiza umană, evitând dependența algoritmică și cultivând gândirea critică a utilizatorului - un principiu aliniat cu conceptul de autonomy-preserving AI nudges.⁸⁵
- *Dimensiunea de securitate*: MIDECOD răspunde explicit obiectivelor Strategiei Securității Naționale a Republicii Moldova, conectând pedagogia AIM cu infrastructura de protecție a informațiilor cetățenilor.
- *Intergeneraționalitatea*: colaborarea între tineri și vârstnici ca mecanism pedagogic bidirecțional: tinerii transferă competențe digitale, iar vârstnicii transferă experiență de viață și gândire analitică.

Astfel, modelul MIDECOD nu este un model simplu sau un împrumut dintr-un singur cadru internațional, ci o sinteză originală, fundamentată empiric pe portretele informaționale ale celor trei categorii și adaptată specificului informațional, lingvistic și de securitate al Republicii Moldova.

Modelul este organizat în trei segmente, corespunzătoare celor trei categorii de vârstă, cu competențe comune la intersecție și competențe specifice la periferia fiecărui segment (tabelul 8).

**Tabelul 8. Componentele specifice modelului MIDECOD
în raport cu categoriile de vârstă**

Componentă	Elevi	Studenti	Vârstnici
Competențe-nucleu comune	Gândire critică, verificarea surselor, etica digitală, rezistența la biasul de confirmare.		
Accent specific	Consum responsabil pe social media, recunoașterea clickbaitului, siguranță online.	Cercetare academică, evaluarea surselor multiple, producție responsabilă de conținut.	Verificare de bază, siguranță pe rețelele sociale (în special WhatsApp, Viber), rezistență la autorități false.
Nivel de intrare RealInfo	Intermediar (familiarizați cu interfețele digitale pentru utilizatori).	Intermediar-avansat	Bază (interfață simplificată, limbaj adaptat).
Metacogniție	Introdusă progresiv	Centrală	Ghidată de formator

⁸⁵ Kozyreva et al., „Citizens versus the internet: Confronting digital challenges with cognitive tools”; Angela Globa and Ala Gasnaș, „Designing an ecosystem for fake news detection and enhancing resilience to disinformation in the Romanian-Russian bilingual space”, *International Conference on Virtual Learning* 21 (2026): 555–562, <https://doi.org/10.58503/icvl-v21y202646>.

Indiferent de categoria de vârstă căreia i se adresează, modelul MIDEOD operează pe baza a trei principii pedagogice transversale, derivate din analiza datelor empirice și din cadrul UNESCO MIL (2021):⁸⁶

- *Scaffolding progresiv*: competențele AIM se construiesc treptat, de la simplu la complex, sprijin redus treptat decremental al formatorului. Instruirea avansează prin trei niveluri: familiarizare cu conceptele de bază, aplicare a tehnicilor de verificare, utilizare avansată a instrumentelor IA. Principiul este operaționalizat direct prin structura pe niveluri a componentei educaționale a sistemului RealInfo.
- *Contextualizare locală*: toate exemplele, narațiunile și conținuturile utilizate în procesul de formare provin din spațiul mediatic al Republicii Moldova, nu din contexte generice sau din contexte străine. Sistemul RealInfo, antrenat pe date locale, operaționalizează direct acest principiu.
- *Participare activă*: instruiții nu sunt receptori pasivi ai informațiilor despre dezinformare, ci participanți activi la procesul de analiză critică. Sistemul RealInfo nu impune verdicte, ci emite concluzii bazate pe o analiză eficientă a surselor de informare (credibil, parțial credibil, posibil fals, neverificabil), iar decizia finală îi aparține utilizatorului.

Strategii și metode didactice

Fiecare categorie de vârstă prezintă un profil psihologic distinct, derivat din stadiul de dezvoltare cognitivă, din mecanismele de procesare a informației și din specificul relației cu tehnologia digitală. Înțelegerea acestor profiluri este esențială pentru a alege metode didactice cu cel mai mare impact pedagogic asupra dezvoltării competenței AIM.

Din perspectiva psihologiei dezvoltării, elevii de liceu se află în stadiul gândirii formale, caracterizat prin capacitatea de raționament abstract, dar și prin puternica influență a presiunii sociale și a identității de grup. Aceasta explică de ce social media (spațiul de construire a identității și de validare socială) este sursa dominantă de informare (87,1%) și de ce informațiile populare sau concordante cu grupul de referință (bias de confirmare) sunt procesate cu mai puțin scepticism. Impactul emoțional relativ mai scăzut al informațiilor la elevi ($M=2,91/5$), față de celelalte grupuri, poate fi interpretat fie ca o distanțare critică incipientă, fie ca superficialitate în consumul de conținut. Din perspectiva teoriei autodeterminării, metodele didactice eficiente pentru această categorie trebuie să stimuleze autonomia, competența și apartenența, ceea ce justifică utilizarea strategiilor bazate pe joc și pe producție creativă. Astfel, metodele care valorifică identitatea digitală a elevilor (crearea de conținut, analiza platformelor pe care le folosesc, competiții) sunt mai eficiente decât prelegerile tradiționale despre dezinformare, iar sistemul RealInfo trebuie prezentat ca un instrument al generației lor, nu ca o constrângere impusă de adulți.

⁸⁶ UNESCO, *Media and Information Literacy Curriculum for Educators and Learners*.

Studentii anului I se află într-un moment de tranziție psihologică semnificativă: trecerea de la gândirea dihotomică (corect/greșit) la gândirea relativistă și, ulterior, la angajamentul față de propriile valori. Această tranziție explică atât receptivitatea mai ridicată față de formarea AIM (82,1%), cât și vulnerabilitatea emoțională mai mare ($M=3,35/5$ pentru influența emoțiilor, față de 2,91 la elevi). Faptul că 38,6% dintre studenți au simțit că au fost manipulați online, față de 19,9% dintre elevi, poate indica atât o expunere mai ridicată la conținuturi cu încărcătură emoțională, cât și o conștientizare retrospectivă mai bună, specifică maturizării cognitive (metacogniție în dezvoltare, identitate academică în construcție). Biasul de confirmare mai pronunțat (25,9%) la studenți, față de elevi, este în concordanță cu cercetările care arată că formarea unor convingeri mai structurate în adolescența târzie crește rezistența la informațiile discordante. În acest caz, metodele metacognitive sunt cele mai potrivite pentru studenți, deoarece adresează direct mecanismele cognitive de procesare a informației, nu doar comportamentele manifestate.

Psihologia vârstei a treia, în relație cu consumul de informații digitale, este definită de câteva particularități relevante pentru designul pedagogic. Prima este teoria selectivității socioemoționale,⁸⁷ care descrie cum, odată cu înaintarea în vârstă, prioritizarea emoțiilor pozitive și a informațiilor care coincid cu convingerile existente devine mai pronunțată – un mecanism care amplifică direct biasul de confirmare. A doua particularitate este plasticitatea cognitivă redusă în procesarea informațiilor noi și în adaptarea la interfețe digitale necunoscute, ceea ce explică de ce 13% dintre vârstnici nu știu cum să verifice o știre șocantă. Totuși, datele empirice ale cercetării infirmă stereotipul vârstnicului nedigital: 82,6% folosesc internetul, 60,9% primesc știri prin aplicații de mesagerie, iar receptivitatea față de formarea competenței AIM este cea mai ridicată din eșantion (56,5%), fapt ce indică o motivație intrinsecă autentică pentru protecția personală și a familiei, precum și o disponibilitate ridicată pentru interacțiune socială. A treia particularitate este autoritatea ca sursă de credibilitate a informațiilor în contradicție cu capacitatea analitică și experiența acumulată, reflectând o strategie de economisire cognitivă specifică vârstei, dar care devine o vulnerabilitate distinctă față de dezinformarea care vine din surse „oficiale”. În acest context, metodele practice, imediate, repetitive și contextualizate în experiența de zi cu zi sunt cele mai eficiente pentru vârstnici. Formarea nu trebuie să vizeze o restructurare cognitivă profundă, ci să ofere instrumente simple și fiabile de verificare, inclusiv sistemul RealInfo, valorificând dimensiunea socială a învățării comune.

Analiza strategiilor și a metodelor didactice, fundamentate psihologic, pentru cele trei categorii de vârstă evidențiază un principiu central al modelului

⁸⁷ Laura L. Carstensen, „Social and emotional patterns in adulthood: Support for socioemotional selectivity theory”, *Psychology and Aging* 7, nr. 3 (1992): 331–338, <https://doi.org/10.1037/0882-7974.7.3.331>; Laura L. Carstensen, Derek M. Isaacowitz and Susan T. Charles, „Taking time seriously: A theory of socioemotional selectivity”, *American Psychologist* 54, nr. 3 (1999): 165–181. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.54.3.165>.

MIDECOD: nu există o metodă universală eficientă pentru dezvoltarea competenței AIM. Eficiența pedagogică depinde de alinierea dintre metoda utilizată, profilul psihologic al categoriei de vârstă și instrumentul didactic digital, în cazul modelului MIDECOD - sistemul RealInfo (tabelul 9).

Tabelul 9. Metode didactice și fundamentarea psihologică în raport cu categoriile de vârstă

Metoda didactică	Elevi	Studenți	Vârstnici	Fundamentare psihologică
Joc / Gamificare (Game-Based Learning)	✓	✓ (parțial)	□	motivație, competiție
Învățare prin descoperire (Inquiry-Based Learning)	✓	✓	✓ (parțial)	gândire formală
Producție creativă (Project-Based Learning)	✓	✓ (parțial)	□	identitate, autonomie
Discuție socratică	✓	✓	✓ (parțial)	gândire critică, confruntare cognitivă
Gândirea cu voce tare (Think Aloud Protocol)	✓ (parțial)	✓	□	metacogniție
Portofoliu reflexiv (fact-checking)	✓ (parțial)	✓	□	metacogniție, tranziție
Dezbatere structurată	✓ (parțial)	✓	□	flexibilitate cognitivă
Studiu de caz (Cross-Source Analysis)	✓	✓	✓ (parțial)	gândire critică, evaluare surse
Simulare (fact-checking profesionist)	✓ (parțial)	✓	□	identitate profesională
Instrucție directă + demonstrație	✓ (parțial)	□	✓	plasticitate cognitivă redusă
Experiential Learning	✓ (parțial)	✓	✓	experiența ca sursă de învățare
Repetare în contexte variate	✓ (parțial)	✓ (parțial)	✓	consolidare memorie procedurală
Storytelling / narațiuni colective	✓ (parțial)	✓ (parțial)	✓	selectivitate socioemotivă
Peer learning intergenerațional	✓	✓	✓	învățare socială
Fișe de referință simplificată	□	□	✓	memorie externă, reducere anxietate

Un element de convergență important este potențialul ridicat al atelierelor intergeneraționale - o strategie cu relevanță centrală pentru toate cele trei categorii de vârstă, care valorifică simultan competențele digitale ale tinerilor și experiența analitică a vârstnicilor, producând beneficii pedagogice reciproce și operaționalizând principiul intergeneraționalității din modelul MIDECOD.

Instrumentele didactice

Sistemul informatic RealInfo (disponibil la <https://realinfo.md/>) reprezintă instrumentul didactic digital central al modelului MIDECOD și constituie una dintre inovațiile cercetării față de modelele pedagogice existente în literatura internațională. El operaționalizează direct principiul technocogniției⁸⁸ și modelul TPACK,⁸⁹ transformând o tehnologie de IA pentru detectarea dezinformării într-un ecosistem educațional integrat. Relevanța pentru modelul MIDECOD rezidă în faptul că integrarea sistemului RealInfo în formarea competenței AIM nu reprezintă, în sine, o garanție a eficienței pedagogice. Modelul TPACK subliniază că tehnologia produce efecte pedagogice semnificative doar atunci când cadrul didactic deține simultan cunoașterea conținutului (mecanismele dezinformării), cunoașterea pedagogică (strategii și metode pentru dezvoltarea gândirii critice) și cunoașterea tehnologică (utilizarea RealInfo). Absența oricăreia dintre aceste componente compromite eficiența intervenției educaționale.

Dimensiunea pedagogică a sistemului RealInfo este organizată pe trei niveluri progresive de formare: *nivelul de bază*, care include familiarizarea cu conceptele fundamentale de dezinformare, manipulare mediatică și gândire critică; *nivelul intermediar*, cu aplicarea tehnicilor de analiză a surselor, identificarea erorilor de raționament și evaluarea credibilității informațiilor online; *nivelul avansat*, orientat spre simularea procesului de fact-checking și utilizarea instrumentelor IA în analiza automată a conținutului media.

Sistemul RealInfo adaugă o dimensiune pedagogică unică față de instrumentele similare existente. Utilizatorul primește feedback vizual direct: concluzie, marcaje colorate, posibilitate de fact-checking, sistem IA încorporat. Această caracteristică transformă verificarea dintr-un act deliberat și separat într-un comportament integrat în consumul zilnic de informații. Mecanismul de feedback loop operațional, prin care corecțiile experților sunt integrate continuu în reantrenarea modelelor IA, conferă sistemului RealInfo un caracter adaptiv și colaborativ, specific ecosistemelor de învățare automată bazate pe human-in-the-loop, un principiu central al modelului MIDECOD. Astfel, RealInfo nu este un simplu detector de știri false, ci un ecosistem educațional inteligent care combină detecția automată prin IA cu dezvoltarea competențelor critice ale utilizatorului, transformând fiecare act de verificare într-o oportunitate de învățare.

Platforma RealInfo include materiale educaționale video produse specific

⁸⁸ Frau-Meigs, „Transliteracy as the new research horizon for media and information literacy”.

⁸⁹ Koehler și Mishra, „What is Technological Pedagogical Content Knowledge?”.

pentru cele două categorii principale de beneficiari identificate ca cele mai vulnerabile: tinerii și persoanele de vârstă a treia. Această diferențiere a materialelor video răspunde direct datelor empirice ale cercetării: elevii și studenții preferă formatul video scurt și dinamic, în timp ce vârstnicii au nevoie de un ritm mai lent, un limbaj mai simplu și exemple din viața de zi cu zi. Materialele video pentru tineri vizează în principal: recunoașterea tacticilor de dezinformare pe rețelele sociale, utilizarea extensiei de browser RealInfo, metodologia SIFT aplicată la exemple locale și noțiunile de bază privind deepfake-urile și conținuturile sintetice generate de IA. Cele pentru vârstnici acoperă: utilizarea de bază a RealInfo, verificarea mesajelor primite pe rețelele sociale (WhatsApp, Viber, Facebook/Messenger), recunoașterea știrilor false despre sănătate și tratamente miraculoase și rezistența la autoritatea falsă în mediul digital.

6. Concluzii

Cercetarea prezentată combină analiza profilurilor informaționale cu studiul fenomenului de dezinformare și al politicilor de stat, inclusiv din sistemul educațional, în raport cu educația pentru alfabetizare informațională și media la nivel național și internațional, precum și cu fundamentarea teoretică în literatura internațională, conducând la următoarele concluzii de sinteză:

- Analiza comparativă realizată pe baza Media Literacy Index 2026 demonstrează că reziliența la dezinformare nu este determinată de existența unor reglementări juridice dedicate fenomenului, ci de coerența ecosistemului în care legislația, libertatea media, educația media și participarea civică se susțin reciproc. Republica Moldova, încadrată în clusterul 4, dispune de elemente normative și educaționale relevante, însă acestea rămân fragmentate și insuficient coordonate, ceea ce impune construirea unei arhitecturi instituționale consistente în care instituțiile statului și societatea civilă să funcționeze în același cadru strategic.
- Comparativ cu țările din clusterul 1, care tratează dezinformarea ca problemă de reziliență democratică și investesc preventiv în educație media sistemică, Republica Moldova abordează fenomenul predominant reactiv, ca amenințare de securitate, o abordare necesară, dar insuficientă în absența unei abordări educaționale sistemice care să formeze cetățeni capabili să evalueze critic informația în mod autonom. Această constatare justifică necesitatea unui model pedagogic integrat, diferențiat pe categorii de vârstă și completat cu instrumente digitale axate pe identificarea și combaterea dezinformării.
- Modelul pedagogic MIDECOD este un model hibrid original, fundamentat pe cinci cadre teoretice internaționale, contextualizat în specificul informațional, lingvistic și de securitate al Republicii Moldova și validat empiric prin profilurile informaționale ale celor trei categorii de vârstă.
- Strategiile și metodele didactice sunt diferențiate în funcție de vârstă, dar cu obiective convergente. Psihologia fiecărei categorii de vârstă justifică diferențierea metodologică: adolescenții necesită metode care valorifică

identitatea digitală; studenții beneficiază de strategii metacognitive în stadiul tranziției cognitive; vârstnicii au nevoie de instrumente practice imediate, contextuale și mediate uman, adaptate mecanismelor de euristică cognitivă.

- Sistemul RealInfo este instrumentul didactic digital central al modelului, cu funcții de detecție a dezinformării bazate pe IA, fact-checking, formare pe niveluri progresive, feedback în timp real și materiale video adaptate la categorii de vârstă. Mecanismul human-in-the-loop îi conferă un caracter adaptiv și colaborativ, fiind sustenabil din punct de vedere pedagogic și etic.
- Receptivitatea sporită față de instrumentele digitale în formarea competenței AIM confirmă că adoptarea sistemului RealInfo răspunde unei nevoi reale, identificate explicit de beneficiarii cercetării.
- Modelul MIDECOD, cu sistemul RealInfo în calitate de instrument didactic central, reprezintă o contribuție originală la efortul național și european de combatere a dezinformării prin educație, fiind un model replicabil, adaptabil la alte contexte lingvistice și culturale și cu potențial de integrare în programe educaționale formale și nonformale din Republica Moldova.

Mulțumiri

Articol realizat în cadrul proiectului de cercetări științifice „Metodologia dezvoltării unui model integrat de detectare și combatere a dezinformării în Republica Moldova: abordare tehnologică și socio-educățională”, obținut în baza rezultatelor concursului național de proiecte de cercetare și inovare „Stimularea excelenței cercetărilor științifice pentru anii 2025-2026”, aprobat prin Decizia Consiliului Agenției Naționale pentru Cercetare și Dezvoltare nr. 04 din 22.07.2025 și Ordinul ANCD nr. 19-PC din 22.07.2025, din cadrul Priorității strategice IV: Provocări societale, cu cifra 25.80012.0807.65SE.

Rezumat

Republica Moldova se confruntă cu o vulnerabilitate crescută la dezinformare, amplificată de specificul bilingv (român-rus) al spațiului informațional, de proximitatea unui conflict hibrid activ și de nivelul inegal de competență digitală dintre generații. Analiza comparativă a cadrului normativ și instituțional din perspectiva celor cinci clustere ale Media Literacy Index 2026 evidențiază că reziliența la dezinformare depinde de coerența ecosistemului legislativ, educațional și mediatic, iar Republica Moldova, încadrată în clusterul 4, prezintă un cadru fragmentat și insuficient coordonat. Analiza sistemelor educaționale confirmă că țările cu reziliență ridicată integrează educația media sistemic și preventiv, în timp ce statele vulnerabile o abordează în mod reactiv. Datele empirice colectate prin trei chestionare aplicate pe un eșantion de 973 de respondenți au generat portrete informaționale distincte, care constituie fundamentul modelului pedagogic

propus. Articolul sintetizează concluziile referitoare la: (1) cadrul normativ comparativ; (2) cadrul instituțional; (3) rolul sistemului educațional; (4) modelul pedagogic adoptat; (5) strategiile didactice și psihologia categoriilor de vârstă; (6) instrumentele didactice, cu accent pe sistemul digital RealInfo.

Cuvinte-cheie: alfabetizare informațională și media, gândire critică, model pedagogic, dezinformare, abordare intergenerațională

Angela GLOBA,

Ion Creangă State Pedagogical University of Chișinău

E-mail: globa.angela@upsc.md

ORCID: 0000-0002-2653-0320

Ala GASNAȘ,

Ion Creangă State Pedagogical University of Chișinău

E-mail: gasnas.ala@upsc.md

ORCID: 0000-0002-7174-7027